

LANDSCHAP
L
IDENTITEIT
I
K A A R T
K

STADSRANDZONE

SBI-1993	SBI-2008	nummer	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS							CATEGORIE	
				GEUR	STOF	GELUID		GEVAAR		GROOTSTE AFSTAND		
01	01	-	LANDBOUW EN DIENSTVERLENING T.B.V. DE LANDBOUW									
014	016	0	Dienstverlening t.b.v. de landbouw:									
014	016	1	- algemeen (o.a. loonbedrijven): b.o. > 500 m ²	30	10	50		10		50	D	3.1
014	016	3	- plantsoenendiensten en hoveniersbedrijven: b.o. > 500 m ²	30	10	50		10		50		3.1
014	016	4	- plantsoenendiensten en hoveniersbedrijven: b.o. <= 500 m ²	30	10	30		10		30		2
02	02	-	BOSBOUW EN DIENSTVERLENING T.B.V. BOSBOUW									
020	021, 022, 024		Bosbouwbedrijven	10	10	50		0		50		3.1
15	10, 11	-	VERVAARDIGING VAN VOEDINGSMIDDELEN EN DRANKEN									
151	108	8	- vervaardiging van snacks en vervaardiging van kant-en-klaar-maaltijden met p.o. < 2.000 m ²	50	0	50		10		50		3.1
152	102	0	Visverwerkingsbedrijven:									
152	102	5	- verwerken anderszins: p.o. <= 1000 m ²	100	10	50		30		100		3.2
152	102	6	- verwerken anderszins: p.o. <= 300 m ²	50	10	30		10		50		3.1
1532, 1533	1032, 1039	1	- jam	50	10	100	C	10		100		3.2
1542	104102	0	Raffinage van plantaardige en dierlijke oliën en vetten:									
1542	104102	1	- p.c. < 250.000 t/j	200	10	100	C	100	R	200		4.1
1561	1061		Grutterswarenfabrieken	50	100	200	C	50		200	D	4.1
1571	1091	0	Veevoerfabrieken:									
1571	1091	5	- mengvoeder, p.c. < 100 t/u	200	50	200	C	30		200		4.1
1572	1092		Vervaardiging van voer voor huisdieren	200	100	200	C	30		200		4.1
1581	1071	0	Broodfabrieken, brood- en banketbakkerijen:									
1581	1071	1	- v.c. < 7500 kg meel/week, bij gebruik van charge-ovens	30	10	30	C	10		30		2
1581	1071	2	- v.c. >= 7500 kg meel/week	100	30	100	C	30		100		3.2
1582	1072		Banket, biscuit- en koekfabrieken	100	10	100	C	30		100		3.2
1584	10821	0	Verwerking cacao- en chocoladefabrieken									
1584	10821	2	- cacao- en chocoladefabrieken vervaardigen van chocoladewerken met p.o. < 2.000 m ²	100	30	50		30		100		3.2
1585	1073		Deegwarenfabrieken	50	30	10		10		50		3.1
1586	1083	0	Koffiebranderijen en theepakkerijen:									
1586	1083	2	- theepakkerijen	100	10	30		10		100		3.2
1587	108401		Vervaardiging van azijn, specerijen en kruiden	200	30	50		10		200		4.1
1589	1089		Vervaardiging van overige voedingsmiddelen	200	30	50		30		200	D	4.1
1589.1	1089		Bakkerijgrondstoffenfabrieken	200	50	50		50	R	200		4.1

SBI-1993	SBI-2008	nummer	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS							CATEGORIE
				GEUR	STOF	GELUID	GEVAAR	GROOTSTE AFSTAND			
1589.2	1089	0	Soep- en soeparomafabrieken:								
1589.2	1089	1	- zonder poederdrogen	100	10	50		10		100	3.2
1589.2	1089		Bakmeel- en puddingpoederfabrieken	200	50	50		30		200	4.1
1593 t/m 1595	1102 t/m 1104		Vervaardiging van wijn, cider e.d.	10	0	30	C	0		30	2
1598	1107		Mineraalwater- en frisdrankfabrieken	10	0	100		50	R	100	3.2
16	12	-	VERWERKING VAN TABAK								
160	120		Tabakverwerkende industrie	200	30	50	C	30		200	4.1
17	13	-	VERVAARDIGING VAN TEXTIEL								
171	131		Bewerken en spinnen van textielvezels	10	50	100		30		100	3.2
172	132	0	Weven van textiel:								
172	132	1	- aantal weefgetouwen < 50	10	10	100		0		100	3.2
173	133		Textielveredelingsbedrijven	50	0	50		10		50	3.1
174, 175	139		Vervaardiging van textielwaren	10	0	50		10		50	3.1
1751	1393		Tapijt-, kokos- en vloermattenfabrieken	100	30	200		10		200	4.1
176, 177	139, 143		Vervaardiging van gebreide en gehaakte stoffen en artikelen	0	10	50		10		50	3.1
18	14	-	VERVAARDIGING VAN KLEDING; BEREIDEN EN VERVEN VAN BONT								
181	141		Vervaardiging kleding van leer	30	0	50		0		50	3.1
182	141		Vervaardiging van kleding en -toebehoren (excl. van leer)	10	10	30		10		30	2
183	142, 151		Bereiden en verven van bont; vervaardiging van artikelen van bont	50	10	10		10		50	3.1
19	15	-	VERVAARDIGING VAN LEER EN LEDERWAREN (EXCL. KLEDING)								
192	151		Lederwarenfabrieken (excl. kleding en schoeisel)	50	10	30		10		50	D 3.1
193	152		Schoenenfabrieken	50	10	50		10		50	3.1
20	16	-	HOUTINDUSTRIE EN VERVAARDIGING ARTIKELEN VAN HOUT, RIET, KURK E.D.								
2010.1	16101		Houtzagerijen	0	50	100		50	R	100	3.2
2010.2	16102	0	Houtconserveringsbedrijven:								
2010.2	16102	1	- met creosootolie	200	30	50		10		200	4.1
2010.2	16102	2	- met zoutoplossingen	10	30	50		10		50	3.1
202	1621		Fineer- en plaatmaterialenfabrieken	100	30	100		10		100	3.2
203, 204, 205	162	0	Timmerwerkfabrieken, vervaardiging overige artikelen van hout	0	30	100		0		100	3.2
205	162902		Kurkwaren-, riet- en vlechtwerkfabrieken	10	10	30		0		30	2
21	17	-	VERVAARDIGING VAN PAPIER, KARTON EN PAPIER- EN KARTONWAREN								
22	58	-	UITGEVERIJEN, DRUKKERIJEN EN REPRODUKTIE VAN OPGENOMEN MEDIA								
221	581		Uitgeverijen (kantoren)	0	0	10		0		10	1

SBI-1993	SBI-2008	nummer	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS							CATEGORIE
				GEUR	STOF	GELUID	GEVAAR	GROOTSTE AFSTAND			
2221	1811		Drukkerijen van dagbladen	30	0	100	C	10	100		3.2
2222	1812		Drukkerijen (vlak- en rotatie-diepdrukkerijen)	30	0	100		10	100		3.2
2222.6	18129		Kleine drukkerijen en kopieerinstallaties	10	0	30		0	30		2
2223	1814	A	Grafische afwerking	0	0	10		0	10		1
2223	1814	B	Binderijen	30	0	30		0	30		2
2224	1813		Grafische reproductie en zetten	30	0	10		10	30		2
2225	1814		Overige grafische activiteiten	30	0	30		10	30	D	2
223	182		Reproductiebedrijven opgenomen media	0	0	10		0	10		1
24	20	-	VERVAARDIGING VAN CHEMISCHE PRODUCTEN								
2442	2120	0	Farmaceutische produktenfabrieken:								
2442	2120	1	- formulering en afvullen geneesmiddelen	50	10	50		50	R	50	3.1
2442	2120	2	- verbandmiddelenfabrieken	10	10	30		10	30		2
2462	2052	0	Lijm- en plakmiddelenfabrieken:								
2462	2052	1	- zonder dierlijke grondstoffen	100	10	100		50	100		3.2
2464	205902		Fotochemische produktenfabrieken	50	10	100		50	R	100	3.2
2466	205903	A	Chemische kantoorbenodigdhedenfabrieken	50	10	50		50	R	50	3.1
25	22	-	VERVAARDIGING VAN PRODUCTEN VAN RUBBER EN KUNSTSTOF								
2512	221102	0	Loopvlakvernieuwingsbedrijven:								
2512	221102	1	- vloeropp. < 100 m2	50	10	30		30	50		3.1
2512	221102	2	- vloeropp. >= 100 m2	200	50	100		50	R	200	4.1
2513	2219		Rubber-artikelenfabrieken	100	10	50		50	R	100	D 3.2
252	222	0	Kunststofverwerkende bedrijven:								
252	222	1	- zonder fenolharsen	200	50	100		100	R	200	4.1
26	23	-	VERVAARDIGING VAN GLAS, AARDEWERK, CEMENT-, KALK- EN GIPSPRODUCTEN								
261	231	0	Glasfabrieken:								
2615	231		Glasbewerkingsbedrijven	10	30	50		10	50		3.1
2652	235201	0	Kalkfabrieken:								
2652	235201	1	- p.c. < 100.000 t/j	30	200	200		30	R	200	4.1
2653	235202	0	Gipsfabrieken:								
2653	235202	1	- p.c. < 100.000 t/j	30	200	200		30	R	200	4.1
2661.1	23611	0	Betonwarenfabrieken:								
2661.1	23611	1	- zonder persen, triltafels en bekistingtrille	10	100	200		30	200		4.1
2661.2	23612	0	Kalkzandsteenfabrieken:								
2661.2	23612	1	- p.c. < 100.000 t/j	10	50	100		30	100		3.2
2662	2362		Mineraalgebonden bouwplatenfabrieken	50	50	100		30	100		3.2
2663, 2664	2363, 2364	0	Betonmortelcentrales:								
2663, 2664	2363, 2364	1	- p.c. < 100 t/u	10	50	100		10	100		3.2
2665, 2666	2365, 2369	0	Vervaardiging van produkten van beton, (vezel)cement en gips:								
2665,	2365, 2369	1	- p.c. < 100 t/d	10	50	100		50	R	100	3.2

SBI-1993	SBI-2008	nummer	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS							CATEGORIE
				GEUR	STOF	GELUID	GEVAAR	GROOTSTE AFSTAND			
2666											
267	237	0	Natuursteenbewerkingsbedrijven:								
267	237	1	- zonder breken, zeven en drogen: p.o. > 2.000 m ²	10	30	100		0	100	D	3.2
2681	2391		Slijp- en polijstmiddelen fabrieken	10	30	50		10	50	D	3.1
2682	2399	B0	Isolatiematerialenfabrieken (excl. glaswol):								
2682	2399	B2	- overige isolatiematerialen	200	100	100	C	50	200		4.1
2682	2399	C	Minerale productenfabrieken n.e.g.	50	50	100		50	100	D	3.2
2682	2399	D0	Asfaltcentrales: p.c.< 100 ton/uur	100	50	200		30	200		4.1
28	25, 31	-	VERVAARD. EN REPARATIE VAN PRODUCTEN VAN METAAL (EXCL. MACH./TRANSPORTMIDD.)								
281	251, 331	0	Constructiewerkplaatsen								
281	251, 331	1	- gesloten gebouw	30	30	100		30	100		3.2
281	251, 331	1a	- gesloten gebouw, p.o. < 200 m ²	30	30	50		10	50		3.1
2822, 2830	2521, 2530, 3311		Vervaardiging van verwarmingsketels, radiatoren en stoomketels	30	30	200		30	200		4.1
284	255, 331	A	Stamp-, pers-, dieptrek- en forceerbedrijven	10	30	200		30	200		4.1
284	255, 331	B	Smederijen, lasinrichtingen, bankwerkerijen e.d.	50	30	100		30	100	D	3.2
2851	2561, 3311	0	Metaaloppervlaktebehandelingsbedrijven:								
2851	2561, 3311	1	- algemeen	50	50	100		50	100		3.2
2851	2561, 3311	10	- stralen	30	200	200		30	200	D	4.1
2851	2561, 3311	11	- metaalharden	30	50	100		50	100	D	3.2
2851	2561, 3311	12	- lakspuiten en moffelen	100	30	100		50	R 100	D	3.2
2851	2561, 3311	2	- scoperen (opsputten van zink)	50	50	100		30	R 100	D	3.2
2851	2561, 3311	3	- thermisch verzinken	100	50	100		50	100		3.2
2851	2561, 3311	4	- thermisch vertinnen	100	50	100		50	100		3.2
2851	2561, 3311	5	- mechanische oppervlaktebehandeling (slijpen, polijsten)	30	50	100		30	100		3.2
2851	2561, 3311	6	- anodiseren, eloxeren	50	10	100		30	100		3.2
2851	2561, 3311	8	- emaileren	100	50	100		50	R 100		3.2
2851	2561, 3311	9	- galvaniseren (vernikkelen, verchromen, verzinken, verkoperen ed)	30	30	100		50	100		3.2
2852	2562, 3311	1	Overige metaalbewerkende industrie	10	30	100		30	100	D	3.2
287	259, 331	A0	Grofsmederijen, anker- en kettingfabrieken:								
287	259, 331	A1	- p.o. < 2.000 m ²	30	50	200		30	200		4.1
287	259, 331	B	Overige metaalwarenfabrieken n.e.g.	30	30	100		30	100		3.2
29	27, 28, 33	-	VERVAARDIGING VAN MACHINES EN APPARATEN								
29	27, 28, 33	0	Machine- en apparatenfabrieken incl. reparatie:								
29	27, 28, 33	1	- p.o. < 2.000 m ²	30	30	100		30	100	D	3.2
29	27, 28, 33	2	- p.o. >= 2.000 m ²	50	30	200		30	200	D	4.1

SBI-1993	SBI-2008	nummer	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS							CATEGORIE
				GEUR	STOF	GELUID	GEVAAR	GROOTSTE AFSTAND			
30	26, 28, 33	-	VERVAARDIGING VAN KANTOORMACHINES EN COMPUTERS								
30	26, 28, 33	A	Kantoomachines- en computerfabrieken incl. reparatie	30	10	30	10		30		2
31	26, 27, 33	-	VERVAARDIGING VAN OVER. ELEKTR. MACHINES, APPARATEN EN BENODIGDH.								
311	271, 331		Elektromotoren- en generatorenfabrieken incl. reparatie	200	30	30	50		200		4.1
312	271, 273		Schakel- en installatiemateriaalfabrieken	200	10	30	50		200		4.1
313	273		Elektrische draad- en kabelfabrieken	100	10	200	100	R	200	D	4.1
314	272		Accumulatoren- en batterijenfabrieken	100	30	100	50		100		3.2
316	293		Elektrotechnische industrie n.e.g.	30	10	30	10		30		2
32	26, 33	-	VERVAARDIGING VAN AUDIO-, VIDEO-, TELECOM-APPARATEN EN -BENODIGDH.								
321 t/m 323	261, 263, 264, 331		Vervaardiging van audio-, video- en telecom-apparatuur e.d. incl. reparatie	30	0	50	30		50	D	3.1
3210	2612		Fabrieken voor gedrukte bedrading	50	10	50	30		50		3.1
33	26, 32, 33	-	VERVAARDIGING VAN MEDISCHE EN OPTISCHE APPARATEN EN INSTRUMENTEN								
33	26, 32, 33	A	Fabrieken voor medische en optische apparaten en instrumenten e.d. incl. reparatie	30	0	30	0		30		2
34	29		VERVAARDIGING VAN AUTO'S, AANHANGWAGENS EN OPLEGGERS								
3420.2	29202		Aanhangwagen- en opleggerfabrieken	30	10	200	30		200		4.1
343	293		Auto-onderdelenfabrieken	30	10	100	30	R	100		3.2
35	30	-	VERVAARDIGING VAN TRANSPORTMIDDELEN (EXCL. AUTO'S, AANHANGWAGENS)								
351	301, 3315	0	Scheepsbouw- en reparatiebedrijven:								
351	301, 3315	1	- houten schepen	30	30	50	10		50		3.1
351	301, 3315	2	- kunststof schepen	100	50	100	50	R	100		3.2
354	309		Rijwiel- en motorrijwielafabrieken	30	10	100	30	R	100		3.2
355	3099		Transportmiddelenindustrie n.e.g.	30	30	100	30		100	D	3.2
36	31	-	VERVAARDIGING VAN MEUBELS EN OVERIGE GOEDEREN N.E.G.								
361	310	1	Meubelfabrieken	50	50	100	30		100	D	3.2
361	9524	2	Meubelstoffeerderijen b.o. < 200 m ²	0	10	10	0		10		1
362	321		Fabricage van munten, sieraden e.d.	30	10	10	10		30		2
363	322		Muziekinstrumentenfabrieken	30	10	30	10		30		2
364	323		Sportartikelenfabrieken	30	10	50	30		50		3.1
365	324		Speelgoedartikelenfabrieken	30	10	50	30		50		3.1
3663.2	32999		Vervaardiging van overige goederen n.e.g.	30	10	50	30		50	D	3.1
45	41, 42, 43	-	BOUWNIJVERHEID								
45	41, 42, 43	0	Bouwbedrijven algemeen: b.o. > 2.000 m ²	10	30	100	10		100		3.2
45	41, 42, 43	1	- bouwbedrijven algemeen: b.o. <= 2.000 m ²	10	30	50	10		50		3.1

SBI-1993	SBI-2008	nummer	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS							CATEGORIE		
				GEUR	STOF	GELUID	GEVAAR	GROOTSTE AFSTAND					
45	41, 42, 43	2	Aannemersbedrijven met werkplaats: b.o. > 1000 m ²	10	30	50			10		50		3.1
45	41, 42, 43	3	- aannemersbedrijven met werkplaats: b.o. < 1000 m ²	0	10	30			10		30		2
50	45, 47	-	HANDEL/REPARATIE VAN AUTO'S, MOTORFIETSEN; BENZINESERVICESTATIONS										
501, 502, 504	451, 452, 454		Handel in auto's en motorfietsen, reparatie- en servicebedrijven	10	0	30			10		30		2
501	451		Handel in vrachtauto's (incl. import en reparatie)	10	10	100			10		100		3.2
5020.4	45204	A	Autoplaatwerkerijen	10	30	100			10		100		3.2
5020.4	45204	B	Autobekleiderijen	0	0	10			10		10		1
5020.4	45204	C	Autospuitinrichtingen	50	30	30			30	R	50		3.1
5020.5	45205		Autowasserijen	10	0	30			0		30		2
503, 504	453		Handel in auto- en motorfietsonderdelen en -accessoires	0	0	30			10		30		2
505	473	0	Benzineservisestations:										
505	473	3	- zonder LPG	30	0	30			10		30		2
51	46	-	GROOTHANDEL EN HANDELSBEMIDDELING										
511	461		Handelsbemiddeling (kantoren)	0	0	10			0		10		1
5121	4621	0	Grth in akkerbouwprodukten en veevoeders	30	30	50			30	R	50		3.1
5122	4622		Grth in bloemen en planten	10	10	30			0		30		2
5123	4623		Grth in levende dieren	50	10	100	C		0		100		3.2
5124	4624		Grth in huiden, vellen en leder	50	0	30			0		50		3.1
5125, 5131	46217, 4631		Grth in ruwe tabak, groenten, fruit en consumptie-aardappelen	30	10	30			50	R	50		3.1
5132, 5133	4632, 4633		Grth in vlees, vleeswaren, zuivelprodukten, eieren, spijsoliën	10	0	30			50	R	50		3.1
5134	4634		Grth in dranken	0	0	30			0		30		2
5135	4635		Grth in tabaksprodukten	10	0	30			0		30		2
5136	4636		Grth in suiker, chocolade en suikerwerk	10	10	30			0		30		2
5137	4637		Grth in koffie, thee, cacao en specerijen	30	10	30			0		30		2
5138, 5139	4638, 4639		Grth in overige voedings- en genotmiddelen	10	10	30			10		30		2
514	464, 46733		Grth in overige consumentenartikelen	10	10	30			10		30		2
5151.1	46711	0	Grth in vaste brandstoffen:										
5151.1	46711	1	- klein, lokaal verzorgingsgebied	10	50	50			30		50		3.1
5151.2	46712	0	Grth in vloeibare en gasvormige brandstoffen:										
5151.3	46713		Grth minerale olieprodukten (excl. brandstoffen)	100	0	30			50		100		3.2
5152.1	46721	0	Grth in metaalertsen:										
5152.2 / .3	46722, 46723		Grth in metalen en -halfabrikaten	0	10	100			10		100		3.2
5153	4673	0	Grth in hout en bouwmaterialen:										
5153	4673	1	- algemeen: b.o. > 2000 m ²	0	10	50			10		50		3.1

SBI-1993	SBI-2008	nummer	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS							CATEGORIE
				GEUR	STOF	GELUID	GEVAAR	GROOTSTE AFSTAND			
5153.4	46735	4	zand en grind:								
5153.4	46735	5	- algemeen: b.o. > 200 m ²	0	30	100		0	100		3.2
5154	4674	0	Grth in ijzer- en metaalwaren en verwarmingsapparatuur:								
5154	4674	1	- algemeen: b.o. > 2.000 m ²	0	0	50		10	50		3.1
5155.1	46751		Grth in chemische producten	50	10	30		100	R	100	D 3.2
5156	4676		Grth in overige intermediaire goederen	10	10	30		10		30	2
5157	4677	0	Autosloperijen: b.o. > 1000 m ²	10	30	100		30		100	3.2
5157.2 /3	4677	0	Overige groothandel in afval en schroot: b.o. > 1000 m ²	10	30	100		10		100	D 3.2
5157.2 /3	4677	1	- overige groothandel in afval en schroot: b.o. <= 1000 m ²	10	10	50		10		50	3.1
518	466	0	Grth in machines en apparaten:								
518	466	1	- machines voor de bouwnijverheid	0	10	100		10		100	3.2
518	466	2	- overige	0	10	50		0		50	3.1
519	466, 469		Overige grth (bedrijfsmeubels, emballage, vakbenodigdheden e.d.)	0	0	30		0		30	2
52	47	-	DETAILHANDEL EN REPARATIE T.B.V. PARTICULIEREN								
527	952		Reparatie t.b.v. particulieren (excl. auto's en motorfietsen)	0	0	10		10		10	1
60	49	-	VERVOER OVER LAND								
6022	493		Taxibedrijven	0	0	30	C	0		30	2
6023	493		Touringcarbedrijven	10	0	100	C	0		100	3.2
6024	494	0	Goederenwegvervoerbedrijven (zonder schoonmaken tanks): b.o. > 1000 m ²	0	0	100	C	30		100	3.2
6024	494	1	- Goederenwegvervoerbedrijven (zonder schoonmaken tanks) b.o. <= 1000 m ²	0	0	50	C	30		50	3.1
63	52	-	DIENSTVERLENING T.B.V. HET VERVOER								
6311.2	52242	0	Laad-, los- en overslagbedrijven t.b.v. binnenvaart:								
6311.2	52242	2	- stukgoederen	0	10	100		50	R	100	D 3.2
6312	52102, 52109	A	Distributiecentra, pak- en koelhuizen	30	10	50	C	50	R	50	D 3.1
6312	52109	B	Opslaggebouwen (verhuur opslagruimte)	0	0	30	C	10		30	2
64	53	-	POST EN TELECOMMUNICATIE								
641	531, 532		Post- en koeriersdiensten	0	0	30	C	0		30	2
642	61	A	Telecommunicatiebedrijven	0	0	10	C	0		10	1
71	77	-	VERHUUR VAN TRANSPORTMIDDELEN, MACHINES, ANDERE ROERENDE GOEDEREN								
711	7711		Personenautoverhuurbedrijven	10	0	30		10		30	2
712	7712, 7739		Verhuurbedrijven voor transportmiddelen (excl. personenauto's)	10	0	50		10		50	D 3.1
713	773		Verhuurbedrijven voor machines en werktuigen	10	0	50		10		50	D 3.1
714	772		Verhuurbedrijven voor roerende goederen n.e.g.	10	10	30		10		30	D 2

SBI-1993	SBI-2008	nummer	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS							CATEGORIE	
				GEUR	STOF	GELUID	GEVAAR	GROOTSTE AFSTAND				
72	62	-	COMPUTERSERVICE- INFORMATIETECHNOLOGIE									
72	62	A	Computerservice- en informatietechnologie- bureau's e.d.	0	0	10		0		10		1
72	58, 63	B	Datacentra	0	0	30	C	0		30		2
73	72	-	SPEUR- EN ONTWIKKELINGSWERK									
731	721		Natuurwetenschappelijk speur- en ontwikkelingswerk	30	10	30		30	R	30		2
732	722		Maatschappij- en geesteswetenschappelijk onderzoek	0	0	10		0		10		1
74	63, 69tm71, 73, 74, 77, 78, 80tm82	-	OVERIGE ZAKELIJKE DIENSTVERLENING									
74	63, 69tm71, 73, 74, 77, 78, 80tm82	A	Overige zakelijke dienstverlening: kantoren	0	0	10		0		10	D	1
747	812		Reinigingsbedrijven voor gebouwen	50	10	30		30		50	D	3.1
7481.3	74203		Foto- en filmontwikkelcentrales	10	0	30	C	10		30		2
7484.3	82991		Veilingen voor landbouw- en visserijproducten	50	30	200	C	50	R	200		4.1
7484.4	82992		Veilingen voor huisraad, kunst e.d.	0	0	10		0		10		1
75	84	-	OPENBAAR BESTUUR, OVERHEIDSDIENSTEN, SOCIALE VERZEKERINGEN									
7525	8425		Brandweerkazernes	0	0	50	C	0		50		3.1
90	37, 38, 39	-	MILIEUDIENSTVERLENING									
9001	3700	A0	RWZI's en gierverwerkingsinricht., met afdekking voorbezinktanks:									
9002.1	381	A	Vuilophaal-, straatreinigingsbedrijven e.d.	50	30	50		10		50		3.1
9002.1	381	B	Gemeentewerven (afval-inzameldepots)	30	30	50		30	R	50		3.1
93	96	-	OVERIGE DIENSTVERLENING									
9301.1	96011	A	Wasserijen en strijkinrichtingen	30	0	50	C	30		50		3.1
9301.1	96011	B	Tapijtreinigingsbedrijven	30	0	50		30		50		3.1
9301.3	96013	A	Wasverzendinrichtingen	0	0	30		0		30		2

Deze bijlage is ontleend aan 'Bedrijven en milieuzonering', Sdu Uitgevers bv, Den Haag (2009).

1. Hoofdindeling

Tabel 1 omvat de bedrijfstypen met codering volgens de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) 2008. Bij die bedrijfstypen is rekening gehouden met de normaliter bij deze bedrijven voorkomende opslagen en installaties.

2. Afstanden voor geur, stof, geluid en gevaar

Per bedrijfstype zijn voor elk van de aspecten geur, stof, geluid en gevaar de afstanden aangegeven die in de meeste gevallen kunnen worden aangehouden tussen een bedrijf en woonbebouwing, om hinder en schade aan mensen tot een aanvaardbaar niveau te beperken. Voor elk van de aspecten is de noodzakelijk geachte afstand bepaald. In principe geldt de afstand tussen enerzijds de perceelsgrens van het bedrijf en anderzijds de gevel van een woning. Uit de vier verkregen afstanden kan de uiteindelijk noodzakelijk geachte afstand worden afgeleid: de grootste van de vier. Bij deze invulling zijn de volgende afstandscategorieën gehanteerd voor omgevingstype rustige woonwijk en rustig buitengebied:

10 m
30 m
50 m
100 m
200 m
300 m
500 m
700 m
1.000 m
1.500 m

Mocht een bedrijf meerdere SBI-codes kennen, dan moet voor elk aspect de grootste afstand worden genomen. Dat geldt ook voor de gebruikte installaties en opslagen.

Opgemerkt dient te worden dat de methodiek in de eerste plaats is ontwikkeld om in nieuwe situaties een vestigingsplaats voor een bedrijf vast te stellen en niet voor toetsing van bestaande situaties. Daarom wordt bij bestaande situaties uitgegaan van de maatregelen, die voor een nieuwe vestiging van een dergelijk bedrijfs- /activiteitstype redelijkerwijs kunnen worden verwacht. Verder gelden de afstanden alleen in relatie tot rustige woonwijken gelegen in zuivere woongebieden, dus niet voor woningen die in gebieden liggen met een andere bestemming of kwalificatie.

Voor de toepassing van deze methodiek op bestaande situaties is het zeker niet zo dat elk bedrijf, dat is gevestigd op kortere afstand tot aaneengesloten woonbebouwing dan de wenselijke, zonder meer onaanvaardbaar is. Wel geeft de gewenste afstand een maat voor potentiële hinder, gevaar of schade.

3. Gevaar: risico (R) en vuurwerk (V)

Voor bepaalde bedrijfstypen is na de afstand voor gevaar de letter R van 'risico' aangegeven. Dat houdt in dat voor deze bedrijfsactiviteiten moet worden nagegaan of het Bevi van toepassing is. Daarnaast is bij bepaalde bedrijfstypen na de afstand voor gevaar de letter V van 'vuurwerk' opgenomen. Voor deze bedrijfsactiviteiten dient getoetst te worden aan het Vuurwerkbesluit.

4. Categorie

De milieucategorie wordt afgeleid van de grootste afstand van de afstanden, die daarvóór in de kolommen geur, stof, geluid en gevaar zijn vermeld. De milieucategorie is vermeld in kolom 'categorie'. Onder de kop 'categorie' is een indeling opgenomen, in tien mogelijke milieucategorieën:

<i>milieucategorie</i>	<i>grootste afstand</i>
1	10 m
2	30 m
3.1	50 m
3.2	100 m
4.1	200 m
4.2	300 m
5.1	500 m
5.2	700 m
5.3	1.000 m
6	1.500 m

Het aspect verkeer (saantrekkende werking) is kwalitatief beoordeeld. Dat weerspiegelt zich in een indicatie omtrent de bronsterkte:

1. potentieel geringe verkeersaantrekkende werking;
2. potentieel aanzienlijke verkeersaantrekkende werking;
3. potentieel zeer grote verkeersaantrekkende werking.

Het aspect bodem (bodemverontreiniging) geeft aan dat een activiteit een verhoogde kans op bodemverontreiniging geeft.

Het aspect lucht (luchtverontreiniging) geeft aan dat een activiteit een uitstoot van schadelijke stoffen naar de lucht heeft die mogelijk in planologisch opzicht relevant is.

5. Verklaring gebruikte afkortingen

- : niet van toepassing / niet relevant
- < : kleiner dan
- > : groter dan
- = : gelijk aan
- cat. : categorie
- e.d. : en dergelijke
- i.e. : inwonereenheden
- kl. : klasse
- n.e.g. : niet elders genoemd
- o.c. : opslagcapaciteit
- p.c. : productiecapaciteit
- p.o. : productieoppervlak
- b.o. : bedrijfsoppervlak
- v.c. : verwerkingscapaciteit
- u : uur
- d : dag
- w : week
- j : jaar
- B : bodemverontreiniging
- L : luchtverontreiniging
- R : risico (Besluit externe veiligheid inrichting mogelijk van toepassing)
- V : vuurwerkbesluit van toepassing

Lijst persoonsgebonden overgangsrecht Het Stoetenslag

<i>KADASTRAAL PERCEEL</i>		<i>ADRES</i>	<i>TEN NAME VAN ¹</i>
<i>SECTIE</i>	<i>NUMMER</i>		
N	2098	Elfde Wijk 40a-64	de heer H.W.J. Boom en mevrouw H. Boom-Habing
N	2094	Elfde Wijk 40a-68	de heer C.J. Roosa en mevrouw L. Roosa-Hidding

¹ indien de in de lijst genoemde hoofdbewoner(s) een gezin met kinderen heeft/hebben, dan geldt het persoonsgebonden overgangsrecht voor het gehele gezin van de hoofdbewoner(s). Het persoonsgebonden overgangsrecht voor de kinderen vervalt als de in de lijst genoemde hoofdbewoner(s) niet meer woonachtig is/zijn op het betreffende perceel.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Gemeente Hardenberg

28 NOV. 2011

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Burgemeester en Wethouders van de
gemeente Hardenberg
Stephanusplein 1
7772 BR HARDENBERG

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon

Mw. H. Bos

T 033 421 73 88

F 033 421 77 99

r.bos@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie

CW-2005-15

Datum **24 NOV. 2011**
Betreft Aanwijzing beschermd dorpsgezicht Ommerschans-Balkbrug

Geacht college,

Gelet op artikel 35, vierde lid van de Monumentenwet 1988, stel ik u in kennis van het gezamenlijk besluit van de Minister van Infrastructuur en Milieu en de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 24 november 2011, betreffende de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht Ommerschans-Balkbrug, gelegen in de gemeenten Hardenberg en Ommen.

Bekendmaking van het besluit geschiedt door plaatsing in de Staatscourant van 24 november 2011.

Bijgesloten is een afschrift van het betreffende besluit met inbegrip van de begrenzingskaart met toelichting.

Hoogachtend,

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,

De Directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

drs. Cees van 't Veen

Bijlagen:
Kopie aanwijzingsbesluit met begrenzingskaart en toelichting

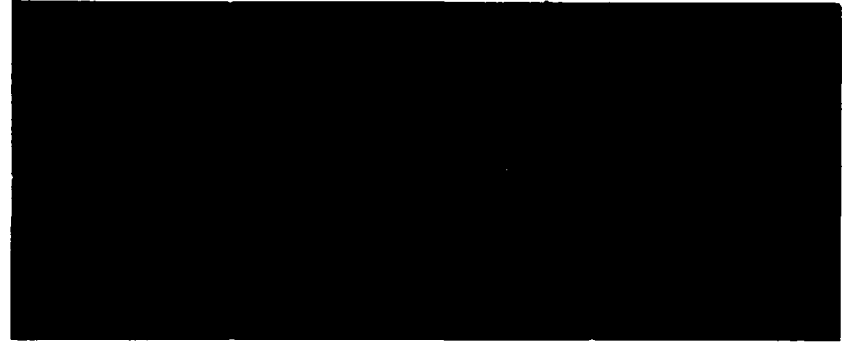

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

cultureel erfgoed

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is het kennisinstituut voor archeologie, monumenten en cultuurlandschap. Deze kennis zet de Rijksdienst in om met wetten en regels het erfgoed te beschermen en te ontwikkelen.

monu
menten

**Beschermd dorpsgezicht
Ommerschans-Balkbrug**

Datum in procedure: 23-05-2006

Toelichting bij het besluit tot aanwijzing
van het beschermd dorpsgezicht
Ommerschans-Balkbrug
gemeenten Hardenberg en Ommen (Overijssel)
ex artikel 35 Monumentenwet 1988

Datum aanwijzing: **24 NOV. 2011**

Errata:

Hardenberg en Ommen, Ommerschans-Balkbrug

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de minister van Infrastructuur en Milieu zijn bevoegd om gezamenlijk beschermde stads- en dorpsgezichten aan te wijzen. Het rechtsgevolg van de aanwijzing is dat de gemeenteraad ter bescherming van een stads- of dorpsgezicht een bestemmingsplan, als bedoeld in de Wet ruimtelijke ordening, vast moet stellen. In die zin kan de aanwijzing tevens een stimulans betekenen voor een te voeren ruimtelijk kwaliteitsbeleid.

In totaal zijn er in Nederland meer dan 400 beschermde stads- en dorpsgezichten met een geschiedenis die teruggaat tot vóór het jaar 1850. In het kader van het Monumenten Inventarisatie Project is ook de stedenbouw uit de periode 1850-1940 landelijk geïnventariseerd. Het besluit tot aanwijzing van Ommerschans-Balkbrug in de gemeenten Hardenberg en Ommen als beschermd dorpsgezicht vloeit voort uit deze inventarisatie.

Inleiding

Het gebied Ommerschans ligt in noordwest Salland, direct ten zuiden van de voormalige Dedemsvaart (de huidige Zwolseweg), tussen Balkbrug en Ommen. Het beschermde gebied omvat het centrale, meest gave deel van de 19^e-eeuwse, orthogonale veenontginningen van de Maatschappij van Weldadigheid. Binnen deze structuur liggen het rijksasiel Veldzicht (binnen het dorp Balkbrug) met een aantal voormalige dienstwoningen en de restanten van de oorspronkelijke Ommerschans (1623). Veldzicht en de schans liggen aan een zeer oude verbindingroute met de noordelijke provincies. Het gebied Ommerschans ligt in twee gemeenten: Hardenberg en Ommen.

De hoofdgebouwen van de strafkolonie van de Maatschappij van Weldadigheid werden in 1820 binnen de Ommerschans opgetrokken. De orthogonale ontginningsstructuur met vaarten, lanen en boerderijen werd bepaald door generaal-majoor Van den Bosch, de voorman van de Maatschappij voor Weldadigheid. Veldzicht, direct ten noorden van de Ommerschans, is in de periode 1892-1894 gebouwd als rijksopvoedingsgesticht voor jongens en is sinds 1933 in gebruik als Rijksasiel/TBS-kliniek.

De stedenbouwkundige structuur, het gebouwencomplex en een deel van de dienstwoningen werden ontworpen door W.C. Metzelaar, de hoofdingenieurarchitect der Gevangenissen en Gerechtsgebouwen in de periode 1892-1917. Enkele dienstwoningen voor hoger personeel (Boslaan 29-35) zijn toe te schrijven aan J.G. Robbers, die van 1914 tot 1924 adjunct-rijksbouwmeester der Justitiegebouwen was.

Na 1933 zijn diverse gebouwen van Veldzicht gewijzigd. Andere werden vervangen door nieuwe gebouwen van verschillende ontwerpers.

Het beschermde gebied kenmerkt zich als een min of meer open landschap, waarin laanbeplantingen en houtwallen als lijnelementen de ruimte visueel indelen. Het landschap wordt ontsloten door sloten en lanen, waaraan een aantal boerderijen staat, vaak op de kop van een laan. Het centrum wordt gevormd door een bebost gebied rondom Veldzicht en de voormalige schans, dat contrasteert met het halfopen landschap en mede door de laanbeplanting welhaast een 'landgoederensfeer' uitstraalt. Ter hoogte van Veldzicht verdicht zich langs de oude verbindingsweg de bebouwing, die met deze instelling is verbonden. Zuidelijker doorsnijdt deze weg tegenwoordig de voormalige schans, waarvan het oostelijk deel met de stervormige gracht nog aanwezig is.

Motivering

De historische gelaagdheid van het landschap, gevormd door militaire, sociaaleconomische en pedagogisch-penitentiaire ontwikkelingen, is nog zeer duidelijk herkenbaar in de ruimtelijke structuur. Daarbij is de 19^e-eeuwse ontginningsstructuur gaan fungeren als landschappelijke onderlegger, waarbinnen zowel de oudere fasen als de jongere ontwikkelingen qua structuur, bebouwing en beplanting zijn ingepast. Zo is een uniek geheel ontstaan, opgebouwd uit cultuur-, architectuur- en ruimtelijk-historische waarden van verschillende aard.

Ontstaan en ontwikkeling

Het gebied heeft twee bodemsoorten: een laaggelegen veengebied (W) en hoger gelegen heidevelden (ZO). Ten noorden van het gebied ligt het stroomdal van de Reest. Door dit van oorsprong moeilijk toegankelijke gebied liep, op de grens tussen veen en heide, een belangrijke verbindingsweg. Als één van de weinige toegangen tot de noordelijke provincies was deze weg ook van militair belang. Vandaar dat in 1623 in de as van de weg de Ommerschans werd aangelegd. Het betrof een regelmatig aarden schans met vier bastions, een gracht en lunetten. Er werden gebouwen in een carré rond de centrale appèlplaats gegroepeerd. Hoewel de schans werd beschouwd als onderdeel van de Eemslinie en later ook in het 19e-eeuwse verdedigingsstelsel van Krayenhoff werd opgenomen, is hij in de praktijk eigenlijk nooit als verdedigingswerk gebruikt. Het onderhoud werd structureel verwaarloosd. Na een overval door plundersaars in 1787 werd besloten de vaste bezetting door soldaten op te heffen.

Bedelaarsgesticht 'de Ommerschans'

De volgende fase in de ontwikkeling van het gebied hangt samen met twee zaken:

- Het graven van de Dedemsvaart, van Hasselt tot Balkbrug in 1809-1811, waardoor de ontginning in het omliggende gebied in gang kon worden gezet. Ook het dorp Balkbrug ontstond na de aanleg van de Dedemsvaart. De naam Balkbrug is ontleend aan de balk, die in 1845 onder de brug aldaar werd aangelegd om te verhinderen dat schepen met een te grote diepgang de Dedemsvaart zouden opvaren;
- De oprichting van de Maatschappij van Weldadigheid in 1818, die zich ten doel stelde de armoede te bestrijden. Achtergrond was de toenemende verpaupering, met name in de grote steden, waardoor

landloperij en criminaliteit toenamen. Het idee was de armen zowel materieel als moreel op een hoger niveau te brengen, door hen te werk te stellen in zogenaamde landbouwkolonies. Daarmee kregen ze tegelijk een beroepsopleiding. Aldus zouden ze tot eerzame en arbeidzame burgers worden omgevormd. De eerste landbouwkolonies waren Frederiksoord en Wilhelminaoord in Drenthe en Willemsoord in Overijssel. Voor degenen die ook daar ontspoorde en voor moeilijker categorieën zoals bedelaars en landlopers, werden in 1819 de Ommerschans en het gebied daaromheen ter beschikking van de Maatschappij gesteld. De Ommerschans bood een prima gelegenheid voor de functie van strafkolonie. Het terrein binnen de schans was groot genoeg voor een fors gebouw en was reeds voorzien van een beveiliging door de gracht rondom. Daarenboven lag buiten de schans een groot nog te ontginnen gebied. Na de Ommerschans werd in 1823 te Veenhuizen (Drenthe) een tweede strafkolonie ingericht.

Inrichting

In 1820-1822 werd binnen de voormalige schans een groot gebouw met vier vleugels opgetrokken. Dit bood plaats aan 1000 bewoners, met gescheiden afdelingen voor mannen en vrouwen. Het rondom liggende gebied werd ontgonnen volgens het plan van de grote voorman van de Maatschappij, generaal-majoor Johannes van den Bosch, een genieofficier, die zijn sporen had verdiend in Nederlands-Indië.

Over het gebied werd een streng orthogonaal patroon van wegen, vaarten en sloten gelegd, waarbij werd uitgegaan van de Dedemsvaart. Dwars op de Dedemsvaart liep een aantal noord-zuidvaarten met aan weerszijden een jaagpad of een smalle weg.

Langs deze vaarten lagen de ontginningsboerderijen, allen van eenzelfde type en elk aangeduid met een nummer. De boerderijen lagen steeds op de kop van een smalle oost-west lopende eikenlaan; de voorgevels waren gericht naar de schans in het centrum van het gebied. Tussen de kavels werden (oost-west) houtwallen aangelegd.

Ter hoogte van de boerderijen lagen bruggen over de vaarten en sloten. Het vervoer van de arbeiders naar de ontginningsgronden ging grotendeels over water.

De consequente laanbeplanting vormde een contrast met de open bouw- en weilanden en tegelijk een accentuering van het patroon. In het gebied Ommerschans waren 21 kavels landbouwgrond van elk 35 hectare, met evenzovele boerderijen. Het gebied lag van de buitenwereld afgesloten door een twintigtal zogenoemde limiethuisjes, die op regelmatige afstand van elkaar langs de grenzen waren geplaatst. Van hieruit werd het toezicht op de kolonisten gehouden. De gebouwde voorzieningen voor bewoners en personeel van de Ommerschans concentreerden zich in en rondom de oude schans, waardoor een vrijwel zelfstandige nederzetting ontstond. Daartoe werd het westelijke deel van de stervormige schans omgevormd en gedeeltelijk bebouwd. Hier bevonden zich onder andere werkplaatsen en moestuinen, een hospitaal, een hervormde kerk met pastorie en een rooms-katholieke kerk, een begraafplaats, een school, een dokterswoning en personeelswoningen.

Van de inrichting van het ontginningsgebied is geen ontwerp bekend, maar een getekende analyse van het patroon van lanen, kavelgrenzen en vaarten laat duidelijk zien dat er een sterk ordeningsprincipe aan ten grondslag ligt. De hoofdvorm is terug te brengen tot een rechthoek, waarbinnen verschillende symmetrieassen te

onderscheiden zijn. De oost-westlijn van de Oude Zwolseweg vormt er één. De centrale as wordt gevormd door de oude Ommerweg, die halverwege om de schans heen wordt geleid. De schans vormt tegelijk het centrum én een onregelmatigheid binnen het patroon. Het lijkt er bovendien op dat het noord-zuidsegment waarbinnen de schans ligt, geflankeerd wordt door elkaar spiegelende delen. Dit levert geen verklaring op voor de ordening van het westelijk deel van de rechthoek. Ook dit zou vanuit een centraal middendeel met flankerende smalle delen kunnen zijn ontworpen.

Ook andere onregelmatigheden zoals de meest zuidelijke 'aangeplakte' delen met een andere verkavelingsrichting, en de rafelige noord-oosthoek roepen vragen op over de ordening en uitvoering. Mogelijkerwijs vormden omstandigheden zoals bijvoorbeeld de bodemgesteldheid van bepaalde delen een belemmering voor uitvoering volgens plan. In de strengheid van het patroon van vaarten, lanen en zichtlijnen combineerde de ontwerper van het plan, generaal-majoor Van den Bosch, zijn militairtechnische achtergrond met zijn sociaalmaatschappelijke opvattingen. De voormalige schans vormde binnen het nieuw opgelegde stedenbouwkundige patroon de functionele en ruimtelijke spil. Op het hoogtepunt van de kolonie woonden hier circa 2000 mensen.

Terug naar het Rijk

De financiële exploitatie door de Maatschappij van Weldadigheid werd een mislukking. Na een onderzoek door de Staatscommissie in 1854 besloot de Staat de taken en inrichtingen van de Maatschappij over te nemen. Van 1859 tot 1889 bleef de Ommerschans als strafkolonie

functioneren, vanaf 1875 onder beheer van het ministerie van Justitie. De koloniegronden en boerderijen werden geleidelijk aan verkocht. Nadat in 1890 het bedelaarsgesticht was opgeheven, versnelde dit proces. Vanaf 1893 hebben de gestichtsgebouwen binnen de schans dienst gedaan als opslag voor militair materieel, maar in 1900 zag men ook daarvan af. In 1908 werden de gebouwen afgebroken, die op dat moment nog in rijkseigendom waren.

Wat van de bebouwing in de directe omgeving resteerde, waren onder andere de Nederlands Hervormde kerk met pastorie, het kerkhof, de dokterswoning en een ijskelder. Een groot aantal oudere kolonieboerderijen werd onder de nieuwe eigenaars vervangen.

Nadat de schansgebouwen waren gesloopt, is de Ommerweg ter plaatse rechtgetrokken. Tegenwoordig doorsnijdt de weg de voormalige schans, ter hoogte van de vroegere hoofdingang.

Al vanaf 1883 bestonden er plannen om in of nabij de Ommerschans een rijksopvoedingsgesticht voor jongens op te richten. In 1892 werd hiertoe definitief besloten. Op een locatie enkele honderden meters ten noorden van de Ommerschans langs de weg van Ommen naar Balkbrug werd op een terrein van circa 80 hectare 'Veldzicht' gebouwd. De naam is dezelfde als die van de regentenwoning op het terrein (tegenwoordig 'De Beuk', Ommerweg 5). Reeds in 1894 werd de zogeheten Eerste Afdeling in gebruik genomen, waarin een opleiding voor land- en tuinbouw gevestigd was.

In 1905 volgde een forse uitbreiding voor de Tweede Afdeling. Deze werd achter het hoofdgebouw gezet en herbergde een aantal ambachtsopleidingen. Beide

afdelingen functioneerden min of meer onafhankelijk van elkaar en vormden samen het grootste rijksopvoedingsgesticht in Nederland, met een oppervlakte van 274 hectare. Aan het gebouwencomplex binnen de gracht werden regelmatig nieuwe voorzieningen toegevoegd, zoals een badhuis, een gymnastieklokaal en een timmerij annex smederij. Ook buiten de gracht verrees bebouwing, die direct gerelateerd was aan Veldzicht, zoals een drukkerij, een aantal dienstwoningen en een zuivelfabriek. Het ontwerp van vrijwel alle gebouwen en van de stedenbouwkundige structuur en inrichting is van de hand van W.C. Metzelaar, hoofdingenieur-architect der Gevangenissen en Gerechtsgebouwen. Het gebouwencomplex binnen de gracht sloot aan op het bestaande patroon. Door de oriëntatie op de oude as, de Ommerweg, ligt het geheel echter iets schuin binnen de verkavelingsstructuur, die op de voormalige Dedemsvaart is gericht. De bestaande wegenstructuur werd gehandhaafd.

Bij de schans werd deze versterkt door de dienstwoningen langs de assen te plaatsen. Dubbele woningen in eenvoudige neostijl zijn zodanig geplaatst, op de kop van lanen of aan het begin van bijvoorbeeld de Ommerweg, dat ze ook een sterke stedenbouwkundige werking hebben. Daarnaast heeft Metzelaar het groen als ontwerpinstrument gebruikt: de wegen rondom Veldzicht kregen strakke laanbeplantingen met overwegend eiken. Daarmee werd aangesloten bij het lanenpatroon van de Maatschappij van Weldadigheid. De Ommerweg als hoofdwas werd geaccentueerd door linden. Ter hoogte van de iets terugliggende dienstwoningen werden deze bomen binnen de hagen van de voortuinen geplaatst. Solitair, met

name beuken en kastanjes, werden geplaatst bij belangrijke gebouwen of op perceelhoeken. Ook de forse bosaanplant maakt deel uit van het ontwerp. Binnen de bebouwde kom werd bewust gebruikgemaakt van het contrast tussen bos en open plekken. Ten opzichte van het omringende rechtlijnige buitengebied tekent de Ommerschans met Veldzicht zich af als een besloten, groene ruimte.

Door de vestiging van de rijksinrichting groeide het inwonertal van Balkbrug sterk. Aan de Ommerweg werden dienstwoningen geplaatst, aansluitend op de noordelijk gelegen dorpskern, die zich bij het knooppunt met de Dedemsvaart ontwikkelde. De Ommerweg werd de tweede hoofdas. Het leven in en rond de inrichting werd ook sociaal onderdeel van Balkbrug.

In 1930 werd het Rijksopvoedingsgesticht voor jongens opgeheven in het kader van een landelijke reorganisatie. Voor de gebouwen van Veldzicht werd vrij snel een nieuwe functie gevonden. Het complex werd geschikt gemaakt voor de uitvoering van de Psychopatenwet van 1925, die gedwongen verpleging van gestoorde criminelen regelde. In 1933 werd het als Rijksasiel in gebruik genomen. Sindsdien is het complex herhaalde malen verbouwd en uitgebreid. In de jaren zeventig van de 20^e eeuw werd een masterplan aangenomen, dat vrijwel totale sloop en nieuwbouw tot gevolg had. Binnen de gracht bleef alleen het hoofdgebouw uit 1894 staan, maar hiervan werd het interieur geheel vernieuwd. De voorgevel domineert langs de Ommerweg en onttrekt de nieuwbouw grotendeels aan het zicht. Behalve het hoofdgebouw zijn het voorterrein en toegangshek nog aanwezig.

De dienstwoningen aan de Ommerweg en Boslaan zijn als eenheid grotendeels gaaf gebleven. Aan de Boslaan staat nog een limiethuisje. Dit pandje is niet te traceren op de kaart van 1851, maar is als rijksmonument in het register wel beschreven als limiethuisje, daterend uit de periode Veldzicht.

De meeste oorspronkelijke boerderijen zijn verdwenen. De boerderijen die daarvoor in de plaats kwamen, dateren gedeeltelijk uit omstreeks 1900, toen de Maatschappijgronden aan particulieren werden uitgegeven. Vrijwel alle noord-zuidvaarten zijn gedempt en vervangen door wegen. Deze bezitten een rafeliger laanbeplanting dan oorspronkelijk en hebben soms evenwijdig een sloot. Veel van de houtwallen zijn verdwenen, met name aan de randen. Ook zijn daar relatief veel nieuwe boerenerven gesticht.

Huidig ruimtelijk karakter

Ruimtelijke hoofdkarakteristieken:

- de historische gelaagdheid van het landschap;
- de uitdrukking van opvattingen over verdediging, opvoeding en bewaking;
- het wiskundige patroon met afwijkingen daarbinnen;
- het samenspel van bebouwing en beplanting in een stedenbouwkundig ontwerp.

De historische gelaagdheid, die aspecten van zeer verschillende ontwikkelingsfasen zichtbaar heeft gelaten, is de essentiële karakteristiek. Daarbij is de structuur die door de Maatschappij van Weldadigheid aan het begin van de 19^e eeuw is aangelegd, gaan fungeren als landschappelijke onderlegger. De structuur nam het oudere patroon in zich op en werd uitgangspunt voor het nieuwere.

In de directe omgeving staat nog een aantal gebouwen uit de periode van de Maatschappij van Weldadigheid. Veldzicht en de dienstwoningen weerspiegelen de invloed van de rijksinrichtingen op het dorp Balkbrug. Het gebied heeft de orthogonale, door laanbeplanting geaccentueerde ordening, die aan een meetkundig patroon ontleend lijkt, maar bezit tegelijk onregelmatigheden in het centrum en aan de randen, die de strengheid daar verzachten.

Tegenwoordig is de Schans een parkbosgebied, waarbinnen een deel van de stervormige gracht herkenbaar is gebleven. Het gebouwencomplex van Veldzicht ligt iets verschoven in de verkaveling van het bouwland, maar is tegelijk opgenomen in de totaalstructuur, als een groen en verdicht centrum van het beschermde gebied.

Het samenspel van bebouwing en groen dat voortkomt uit de historische aanleg van het gebied, accentueert nog altijd de structuur van het gebied.

Nadere typering van te beschermen waarden

Voor het hele gebied geldende waarden

De orthogonale basisstructuur met de volgende dragers:

- de wegen en kavelgrenzen zijn de dragers, met van noord naar zuid lanen en waterlopen, en van oost naar west lanen met houtwallen;
- de beplanting is als ontwerpinstrument ingezet (laanbeplanting of open-bebost). De beplanting geeft karakter aan een weg of as. Een open plek luidt bebouwing in;
- de bomen op erven of in voortuinen zijn daar bewust geplant. Solitairen accentueren bijzondere bebouwing of een bijzondere functie. In rijen vormen bomen de laanbeplanting van een as;
- de zichtassen over de lanen worden vanuit het centrum gezien begrensd door bebouwing;

- de bebouwing langs de lanen en op de kop ervan is symmetrisch ontworpen en geplaatst;
- vooral op de plekken waar de lanen en houtwallen verloren gingen (aan de uiterst westelijke en oostelijke percelen), zijn de historische kavelrichting en agrarische functie van belang.

Voor de erven in het buitengebied geldende waarden

Hoewel de huidige boerderijen op de plaats van de oude boerderijen van de Maatschappij van Weldadigheid van bouwdatum en uiterlijk onderling verschillen, hebben ze gemeen:

- een representatief, naar de weg gericht voorhuis, met een symmetrische indeling en de entree aan de straatzijde, vaak in de as van een laan;
- een opvallende scheiding tussen voorhuis en aangebouwd schuurgedeelte. Het onderscheid wordt gemaakt door de nokhoogte en/of ouderdom (soms een oudere schuur en nieuwer voorhuis, soms juist andersom).

Voor de bebouwde kom van Balkbrug rondom Veldzicht geldende waarden

De dragers van de historische structuur in de bebouwde kom zijn:

- de Ommerweg als de enige noord-zuidas waarlangs nog een vaart ligt, die uitmondt in de waterpartij van de voormalige schans;
- de bruggen over de vaart naar het deel oostelijk van de Ommerweg;
- de consequente, forse laanbeplanting.

Bebouwingskarakteristieken

- De voormalige dienstwoningen aan de Boslaan en Ommerweg maken deel uit van het totaalontwerp door W.C. Metzelaar van lanen, beplanting en bebouwing. De woningen staan iets terug ten opzichte van de weg en hebben aan de voorzijde een duidelijke erfscheiding

in de vorm van een hek of een heg. De linden in de voortuinen vormen aan de Ommerweg de laanbeplanting. De dubbele woningen zijn symmetrisch van vorm, met een centraal, vooruitspringend deel onder zadeldak, met de nok haaks op de weg. Geplaatst in een rij vormen de woningen een eenheid, met een vast ritme van vooruitspringende en terugliggende bouwdelen. Deze opzet werkt sterk mee aan het stedenbouwkundig ontwerp van zichtassen. Aan de Ommerweg staat een dubbele woning precies op de kop van de Boslaan. De woningen aan het begin (N) van de Ommerweg luiden het bij Veldzicht behorende gebied in. De woningen zijn eenvoudig gedetailleerd in een neotrant met Chalet-stijlelementen (Ommerweg en Boslaan) door lichte speklagen, dito sluitstenen en windveren met makelaars. Aan de Boslaan staan woningen in een bouwtrant verwant aan de Cottagestijl, met ruw gepleisterde gevels en roodbakstenen detailleringen. De hoofdvorm van de woningen is steeds gelijk.

- Het hoofdgebouw van Veldzicht staat op een door een gracht omgeven terrein, teruggedragen ten opzichte van de weg. De voorgevel is grotendeels in originele staat behouden, in eenzelfde stijl als de dienstwoningen, met een sterk symmetrische opbouw en uitgewerkte detailleringen zoals makelaars en sierspanten.
- De gracht, het (originele) toegangshek en het parkachtige voorterrein zijn medebepalend voor de landgoederensfeer van dit deel van het beschermd gebied.

Tegenover Veldzicht aan de overzijde van de Ommerweg, bevindt zich een bosperceel, dat te bereiken is via een brug. Centraal daarin is een open plek aanwezig (tegenwoordig een parkeerplaats). Oorspronkelijk stond op die plek de woning van de adjunct-directeur van Veldzicht.

Waarden in de directe omgeving van de voormalige schans
De schans is tegenwoordig een gebied met een aangelegd parkbos. Hierbinnen vormt het resterende gedeelte van de stervormige gracht een herkenbaar en belangrijk element. De lanen en waterlopen hebben een vrij grillige structuur, doorsneden door de Ommerweg. Rondom de schans bevindt zich een aantal elementen, die direct samenhangen met de historie als strafkolonie, waaronder:

- een ijskelder aan de rand van de schans zelf (rijksmonument voortkomend uit het MSP);
- een cluster agrarische en woongebouwen direct ten noorden daarvan;
- de voormalige hervormde kerk, waarbij de situering nog wordt versterkt door drie rijen laanbeplanting van eiken en beuken aan de oprijlaan;
- de bebouwing langs de Ommerweg met onder andere nog: een boerderij uit de periode van de strafkolonie (hoeve nr. 4), de voormalige dokterswoning, het kerkhof en de voormalige Nederlands Hervormde pastorie (rijksmonument);
- een cluster bebouwing en de restanten van een moestuin met tuinmuur in het gebied direct ten oosten van de Ommerweg.

Begrenzing

Structureel

De onderliggende structuur van het gebied van de Maatschappij van Weldadigheid is voor een groot deel gaaf gebleven, met behoud van de plaats van boerderijen en de verkavelingsrichtingen. De noord-zuidvaarten zijn voor het grootste deel verdwenen en vervangen door wegen met smalle sloten. De laanbeplantingen en houtwallen zijn echter, slechts in het deel direct aan weerszijden van het centrale segment rond de Ommerweg en de voormalige schans, behouden gebleven. In het kaartbeeld onderscheidt het hele gebied van de Maatschappij van Weldadigheid zich weliswaar nog steeds van de omgeving, maar ruimtelijk is dat onderscheid voor een groot deel onzichtbaar geworden. Aantasting heeft het sterkst plaatsgevonden aan de randen. Aan de west- en oostkant vond de aantasting plaats door het verdwijnen van houtwallen, lanen en laanbeplanting en door de toevoeging van boerderijen op plaatsen, die het oude patroon verstoren. Aan de oostkant doorsnijdt de provinciale weg N48 het gebied, waardoor de oude begrenzing verloren is gegaan. Ook de uiterst zuidelijke delen, beneden de Zuiderweg/Koloniedijk, hebben de oorspronkelijke structuur grotendeels verloren.

Nadere aanduiding

Vanwege de genoemde aantastingen is de begrenzing van het beschermd gebied kleiner dan het oorspronkelijke gebied van de kolonie. Het gebied is echter wel zo groot, dat het alle historische structurelementen ruimschoots omvat.

De *noordgrens* loopt parallel aan de voormalige Dedemsvaart, thans Zwolseweg. Het omvat de dienstwoningen aan de noordzijde van de Boslaan, maar

sluit de lintbebouwing langs de Zwolseweg uit, evenals de nieuwbouwwijkjes tussen Zwolseweg en Boslaan. De bebouwde kom van Balkbrug ten oosten van de Ommerweg valt, met uitzondering van de oorspronkelijk aan Veldzicht gerelateerde bebouwing langs de Ommerweg, ook buiten de begrenzing.

Voor de *westgrens* zijn de volgende overwegingen gemaakt. Het patroon van oost-west lopende laanbeplanting en houtwallen is verder westelijk vrijwel verdwenen, maar ter weerszijden van de Eerste Schansweg evenals de kavelgrenzen en -richtingen, die hieraan ten grondslag liggen, nog redelijk intact. De Eerste Schansweg zelf is nog altijd beplant met berken, elzen, eiken en populieren. Bovendien staan hier nog boerderijen met gemeenschappelijke kenmerken en op de oorspronkelijke plek. Het is belangrijk dat de herkenbaarheid van het gebied vanuit het omringende landschap behouden blijft. Daarom wordt de westgrens van het beschermde gezicht gevormd door de achtergrens van de kavels van de boerderijen aan de Eerste Schansweg. Binnen de begrenzing valt het nog herkenbare gedeelte van de noord-zuidvaart langs de Tweede Schansweg.

Voor de *oostgrens* geldt een vergelijkbare overweging. De kavels behorend bij de boerderijen aan de oostkant van de Kolonieweg missen weliswaar grotendeels de houtwallen en lanen, maar voor de boerderijen die er nog staan, geldt hetzelfde als voor die aan de westgrens. De oostgrens loopt daarom ook langs de N48, die in feite de achtergrens van de kavels aan de Kolonieweg vormt.

De *zuidgrens* van het beschermde gezicht is de Koloniedijk/Zuiderweg.

Niet tot het beschermd gezicht behoort de recent aangelegde Iepenlaan met de daaraan gelegen nieuwbouwwoningen. Met de realisatie van dit woningbouwplan is het historische en open karakter van deze plek verloren gegaan. De situering binnen het omringende beschermde gebied blijft evenwel van belang.

De exacte begrenzing is aangegeven op de bijgevoegde begrenzingskaart, MSP/13/01.

Toekomstige woningbouw

In het bestemmingsplan voor Balkbrug is direct ten zuiden van de Boslaan en ten oosten van de Eerste Schansweg een stuk grond voor woningbouw gereserveerd. Locatieonderzoek binnen het gemeentelijk gebied heeft hiervoor geen geschikte locatie elders opgeleverd. Daarom wordt er in deze beschrijving van uitgegaan dat het genoemde terrein bebouwd zal worden. Hoewel het historische en open karakter op deze plek dan zal worden aangetast, is de noordgrens hier wel gehandhaafd. Een afzondering van deze locatie binnen het beschermde gebied zou de relatie ermee niet ten goede komen. Het is van belang dat er bij uitwerking van de plannen een zorgvuldige aansluiting gezocht wordt op de omgeving. Voor het overige wordt deze nieuwbouwlocatie vervolgens net zo behandeld als de overige niet-monumentale bebouwing binnen de bebouwde kom.

Ruimtelijke en functionele relaties met de directe omgeving

Basis voor de begrenzing is het gebied dat door de Maatschappij van Weldadigheid in cultuur is gebracht. De structuur van deze ontginning had een zo eigen en streng karakter, dat het gebied zich nog steeds onderscheidt van het omringende (ontginnings-)landschap. Wel vormt de

voormalige Dedemsvaart voor het hele gebied ten zuiden daarvan een as, waaraan de verkavelingsrichting is gerelateerd.

Uiteraard is de ontwikkeling van het dorp Balkbrug sterk beïnvloed door de vestiging van zowel het opvoedingsgesticht als het rijksasiel Veldzicht. Langs de Ommerweg ter hoogte van Veldzicht is dit nog sterk zichtbaar in bebouwing en inrichting. Door de demping van de Dedemsvaart en door de naoorlogse uitbreidingen is het overige deel van de bebouwde kom echter niet meer van grote ruimtelijk-historische waarde.

Waardering

Het gezicht Ommerschans-Balkbrug is van algemeen belang vanwege de volgende waarden.

- **Cultuurhistorische waarden:** het vormt een ruimtelijke uitdrukking van ontwikkelingen en opvattingen betreffende militaire strategie, opvoeding, correctie en landbouwontginning uit de 19^e en de eerste helft van de 20^e eeuw.
- **Historisch-ruimtelijke waarden:** er is sprake van een sterke ruimtelijke samenhang van structuur en bebouwing uit de verschillende ontwikkelingsfasen van het gebied. Daarnaast ligt zowel aan de agrarische structuur als aan het gebied rondom het rijksasiel een duidelijk functioneel stedenbouwkundig concept ten grondslag. Van bijzonder belang is de ontginningsstructuur, die karakteristiek is voor de Maatschappij van Weldadigheid.
- **Situationele waarden:** de relatie tussen onbebouwd en bebouwd gebied is in samenhang gepland. De historische bebouwing draagt sterk bij aan die samenhang.
- **Gaafheid/herkenbaarheid:** er is sprake van een hoge mate van gaafheid en herkenbaarheid van de verschillende ruimtelijke en functionele ontwikkelingsfasen binnen het gebied (verkaveling, strategische weg, schans en gestichtsontwikkeling).
- **Zeldzaamheid:** het gebied dat in zijn historische gelaagdheid de structurele, visuele en architectonische uitdrukking vormt van geografische, maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen, is qua verschijning zeer zeldzaam in Nederland.
- Als uitdrukking van het werk van de Maatschappij voor Weldadigheid is het enigszins vergelijkbaar met Veenhuizen (Drenthe), dat echter niet de historische gelaagdheid van de Ommerschans bezit.

Rechtsgevolg van de aanwijzing

Ter effectuering van de aanwijzing van een beschermd stads- of dorpsgezicht moet ingevolge artikel 36 van de Monumentenwet 1988 een bestemmingsplan worden opgesteld. De toelichting op de aanwijzing kan daarbij voor wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen. Doel van de aanwijzing is de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de toekomstige ontwikkelingen binnen het gebied. De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te bieden voor een ruimtelijke ontwikkeling die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruikmaakt en daarop voortbouwt.

In het aanwijzingsbesluit is bepaald in welke mate de vigerende bestemmingsplannen aan het beschermingsver-eiste voldoen.

Bronnen

Literatuur

- A. van der Woud, J.N.H. Elerie, A.H. Huussen jr. (red.), *Veenhuizen; een erfenis voor de toekomst*, Groningen 1994.
- C. van de Uitvlugt, *Veldzicht vanuit het verleden bezien*, Dedemsvaart 1991.
- MIP-beschrijving Ommen.
- MIP-beschrijving Avereest.
- K.D. Hartmans, 'De Ommerschans gedurende de laatste eeuw'. In: G.A.J. van Engelen van der Veen e.a., *Overijssel*, Deventer, 1931.
- P.A.M. Buys B. van der Vliet Tuin- en landschapsarchitecten BNT, *Terreininventarisatie Rijksinrichting 'Veldzicht' te Avereest, 's-Hertogenbosch* 1991.
- A. Piel, *Avereest in oude ansichten*, Zaltbommel 1971.

Kaarten

- Overzichtskaart, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2010.
- Ligging van de Ommerschans aan de (vrijwel enige) ontsluitingsweg naar de noordelijke gewesten van ons land. In: Het Oversticht, *Ommerschans en omgeving*, Zwolle 1999.
- Streng orthogonale structuur van het gebied. In: Het Oversticht, *Ommerschans en omgeving*, Zwolle 1999.
- Topografische en Militaire Kaart, 1859. In: *Topografische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden*. Facs. uitgave 1850-1864, Delft 1973.
- Het gebied in 1908. Kaartblad 289 en 290. In: *Historische Atlas Overijssel; Chromotopografische Kaart des Rijks 1:25.000*, Den Ilp 1990.

Colofon

Uitgave

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2011

Onderzoek en tekst

Het Oversticht

Kaartmateriaal

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, drs. B.A.R.T. Broex en drs. N.H. van Diepen

Foto omslag

Het Oversticht

Redactie

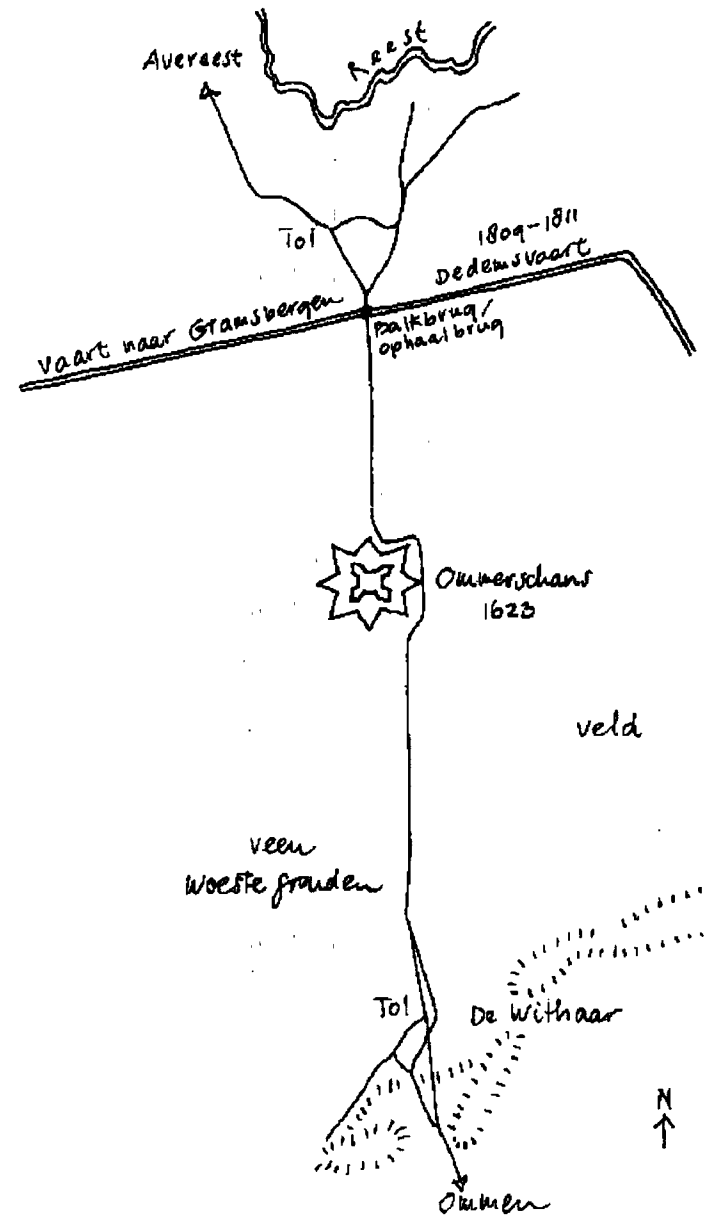
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, drs. B.A.R.T. Broex en mr. W.L.M. Knitel

Productie

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Drukkerij Mailfors, Amersfoort.

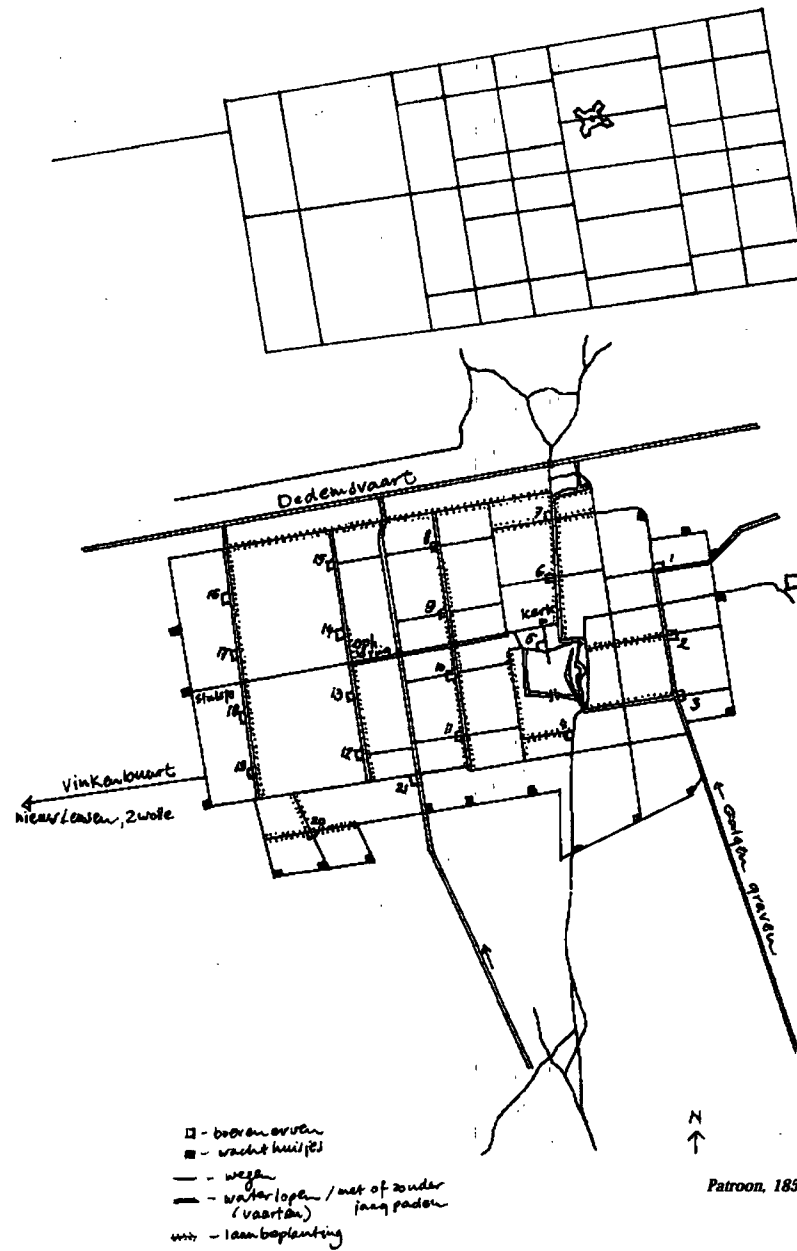
Bijlagen

1. Overzichtskaart.
2. Ligging van de Ommerschans aan de (vrijwel enige) ontsluitingsweg naar de noordelijke gewesten van ons land.
3. Streng orthogonale structuur van het gebied.
4. Topografische en Militaire Kaart, 1859.
5. Het gebied in 1908.

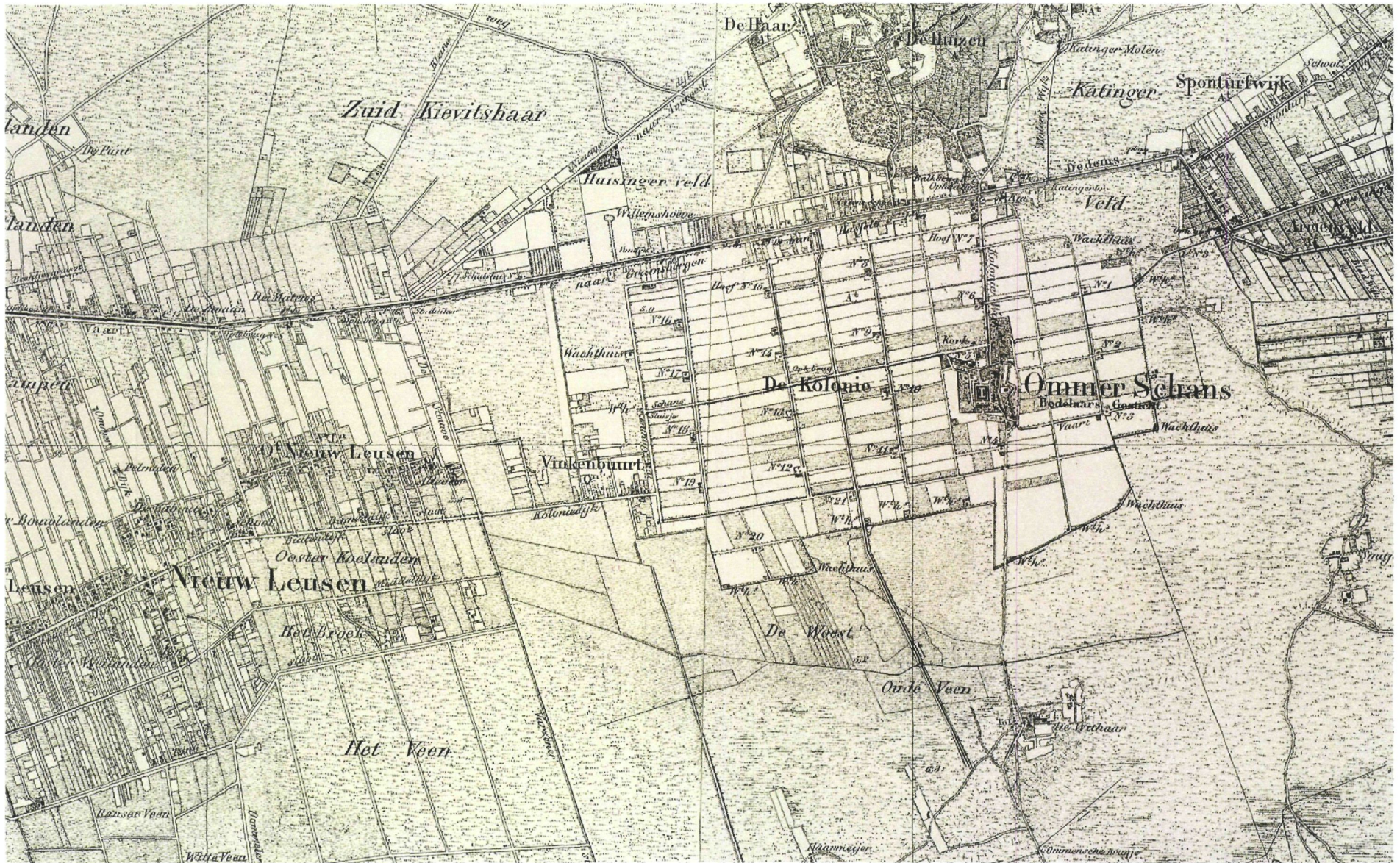
Kaart 2

Ligging van de Ommerschans aan de (vrijwel enige) ontsluitingsweg naar de noordelijke gewesten van ons land.

Kaart 3

Strenge orthogonale structuur van het gebied.

Kaart 4 Topografische en Militaire Kaart, 1859.

Kaart 5 Het gebied in 1908.

24 NOV. 2011

**De Staatssecretaris van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap**

en

De Minister van Infrastructuur en Milieu

Overwegende

dat het gebied Ommerschans-Balkbrug, gelegen in de gemeenten Ommen en Hardenberg van algemeen belang is vanwege zijn historisch-ruimtelijk karakter;

dat het historisch-ruimtelijk karakter van dit gebied nog voldoende gaaf en herkenbaar is;

gelet op de artikelen 35 en 36 van de Monumentenwet 1988;

gehoord de raad van de gemeente Ommen en de raad van de gemeente Hardenberg, gedeputeerde staten van de provincie Overijssel, de Raad voor Cultuur en de Rijksplanologische Commissie;

dat er reden is om ten dele af te wijken van de adviezen van beide gemeenteraden en van de Raad voor Cultuur;

Besluiten

dat het gebied Ommerschans-Balkbrug, gelegen in de gemeenten Ommen en Hardenberg zoals is aangegeven op de bij dit besluit behorende begrenziingskaart met als kenmerk MSP/13/01 en zoals is omschreven in de toelichting bij dit besluit, wordt aangewezen als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 1, onder g, van de Monumentenwet 1988;

dat het vigerende bestemmingsplan in de gemeente Ommen:

- Buitengebied (vastgesteld 18 februari 2010 en in werking getreden 23 september 2010),

voor zover betrekking hebbend op het bedoeld gebied, niet geheel voldoet aan het beschermingsvereiste;

dat de vigerende bestemmingsplannen in de gemeente Hardenberg:

- Balkbrug Zuidwest (vastgesteld 30 augustus 2001 en goedgekeurd 19 december 2001),
- Balkbrug Zuidoost (vastgesteld 19 juni 1997 en goedgekeurd 29 september 1997),
- Buitengebied Avereest (vastgesteld 23 november 2000 en goedgekeurd 3 juli 2001),

voor zover betrekking hebbend op het bedoeld gebied, niet voldoen aan het beschermingsvereiste;

dat de termijn waarbinnen een ter bescherming strekkende aanvulling op het bestemmingsplan in de gemeente Ommen moet worden vastgesteld, wordt bepaald op 2 jaar;

dat de termijn waarbinnen een ter bescherming strekkende herziening van deze bestemmingsplannen in de gemeente Hardenberg moet worden vastgesteld, wordt bepaald op 3 jaar.

Dit besluit wordt bekendgemaakt door plaatsing in de Staatscourant. Van dit besluit wordt mededeling gedaan in de daarvoor in aanmerking komende dag- of nieuwsbladen en aan de raad van de gemeenten Ommen en Hardenberg, gedeputeerde staten van de provincie Overijssel, de Raad voor Cultuur en de Rijksplanologische Commissie.

Een belanghebbende kan tegen dit besluit binnen zes weken na de dag waarop het besluit hem is toegezonden schriftelijk bezwaar maken. De belanghebbende dient daartoe een bezwaarschrift in bij de minister van OCW, onder vermelding van "Bezwaar", ter attentie van DUO, Postbus 606, 2700 ML in Zoetermeer. Meer informatie over het maken van bezwaar vindt u op: www.bezwaarschriftenocw.nl

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de minister van Infrastructuur en Milieu ,

namens deze,

de directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

drs. Cees van 't Veen

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Smallepad 5 | 3811 MG Amersfoort

Postbus 1600 | 3800 BP Amersfoort

033 - 421 7 421 | fax 033 - 421 7 799

info@cultureelerfgoed.nl

www.cultureelerfgoed.nl (met routebeschrijving)

Archief, bibliotheek en collecties

Open ma t/m vr 9-17 uur

bibliotheek@cultureelerfgoed.nl

Vestiging Lelystad

Oostvaardersdijk 01-04 | 8244 PA Lelystad

0320 - 269 700

Gratis abonnementen op ons kwartaalblad

met brochures, alsmede adreswijzigingen,

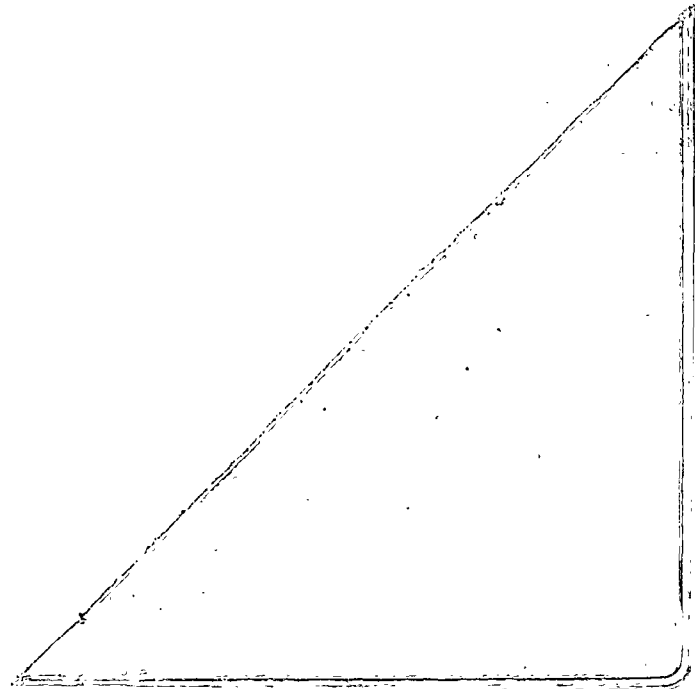
bestellingen van meerdere exemplaren en al uw

vakinhoudelijke vragen: info@cultureelerfgoed.nl

of 033 - 421 7 456.

cultuur
landenschap

archeo
logie

Beslissing op bezwaar Betreffend beschermd dorpsgezicht Ommerschans Balkbrug, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Infrastructuur en Milieu maken het volgende bekend:

Met het besluit van 24 november 2011 gepubliceerd in de Staatscourant van 24 november 2011, nummer 21387, is het gebied Ommerschans Balkbrug, zoals aangegeven op de bij genoemd besluit behorende begrenzingskaart, nummer MSP/13/01 en zoals omschreven in de toelichting bij genoemd besluit, aangewezen als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 1, aanhef en onder g, van de Monumentenwet 1988. Tegen dit besluit zijn bezwaarschriften ingediend. Op 12 april 2012 is op deze bezwaarschriften beslist. Eén bezwaarschrift is niet ontvankelijk verklaard en zeven bezwaarschriften zijn ongegrond verklaard. Naar aanleiding van de bezwaren is nader gemotiveerd waarom is afgeweken van de door de gemeenteraden van Ommen en Hardenberg en door de Raad voor Cultuur ingebrachte adviezen en welke belangenafweging heeft plaatsgevonden. In de beslissing op bezwaar is het bestreden besluit van 24 november 2011 in stand gelaten.

Op grond van artikel 8:1 van de Algemene wet bestuursrecht kan degene wiens belang rechtstreeks bij dit besluit is betrokken daartegen binnen zes weken na publicatie in de Staatscourant beroep instellen bij de sector bestuursrecht van de rechtbank Zwolle-Lelystad, postbus 10067, 8000 GB te Zwolle.

De beslissing op bezwaar ligt ter inzage in het gemeentehuis van de gemeente Hardenberg, gevestigd aan Stephanuspark 1 te Hardenberg, het gemeentehuis van de gemeente Ommen, gevestigd aan Chevalleraustraat 2 te Ommen en bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5 te Amersfoort. Deze stukken zijn ook per e-mail op te vragen via info@cultureelerfgoed.nl.

3S RRRE 6221671

**Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap**

> Retouradres Postbus 506 2700 ML Zoetermeer

AANTEKENEN

Gemeente Hardenberg
College van burgemeester en wethouders
Postbus 500
7770 BA HARDENBERG

Europaweg 2
2711 AH Zoetermeer
Postbus 506
2700 ML Zoetermeer
www.bezwaarschriftenocw.nl

Contactpersoon
P.J. Michalides
T 033 4217421

Onze referentie
DUO/OND-2012/23600H

Uw brief van
22 december 2011

Zaaknummer
BC110733

Datum **12 APR. 2012**
Betreft **Beslissing op bezwaar BC110733**

Geacht College,

Naar aanleiding van het door u namens de gemeenteraad op 22 december 2011, ingediende bezwaarschrift, ontvangen op 23 december 2011, bericht ik u als volgt.

Uw bezwaarschrift is gericht tegen het besluit van 24 november 2011, waarbij het gebied Ommerschans Balkbrug, gelegen in de gemeenten Ommen en Hardenberg, op grond van artikel 35 van de Monumentenwet 1988 (hierna: Mw 1988) is aangewezen als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 1, aanhef en onder g, van de Mw 1988. Dit besluit is gepubliceerd in de Staatscourant van 24 november 2011, nummer 21387. Bij het besluit horen een toelichting (hierna: de Toelichting) en een begrenzingskaart met kenmerk MSP/13/01.

Bij brief van 22 december 2011 heeft u namens de gemeenteraad bezwaar gemaakt tegen dit besluit.

Hoorzitting

Op 7 maart 2012 heeft naar aanleiding van het ingediende bezwaarschrift, op grond van artikel 7:2, eerste lid juncto artikel 7:6, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb), een hoorzitting plaatsgevonden waarbij namens u, de heer mr. J.M. Nijenhuis, en navolgende bezwaarden in elkaars aanwezigheid zijn gehoord:

- de heer H. Hof en twee andere bestuursleden van vereniging Plaatselijk Belang Balkbrug;
- de heer E. Scholten, namens de heer H. Scholten, eigenaar van De Kolonie 10 te Balkbrug;
- de heer J.P. Visser, eigenaar van De Kolonie 6 te Balkbrug;
- de heer T. Snijder, eigenaar De Kolonie 2 te Balkbrug;
- de heer H. Redder, eigenaar De Kolonie 7 te Balkbrug en zijn vader de heer R. Redder;
- de heer G. van Leussen, eigenaar Koloniedijk 2 te Vinkenbuurt.

Ook was de heer drs. G.H. Glas aanwezig, werkzaam als consulent erfgoed en ruimte van de Regio Oost bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (hierna: de Rijksdienst). U bent gehoord door de heer mr. M.A. Valkenburcht, mevrouw mr. J.J. Kelly en de heer P.J. Michalides, allen werkzaam bij de Rijksdienst. Tijdens deze hoorzitting heeft u uw bezwaren mondeling toegelicht.

Relevante regelgeving

- Mw 1988;
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo);
- Awb.

Overwegingen ten aanzien van de ontvankelijkheid

Het bezwaar is gericht tegen het besluit van 24 november 2011, waarbij het gebied Ommerschans-Balkbrug is aangewezen als beschermd dorpsgezicht.

Ten aanzien van uw ontvankelijkheid overweeg ik dat in artikel 36, eerste lid, van de Mw 1988 is bepaald dat de gemeente ter bescherming van een stads- of dorpsgezicht een bestemmingsplan dient vast te stellen als bedoeld in de Wet ruimtelijke ordening. Gelet op het rechtsgevolg dat de gemeente beschermende bestemmingsplannen dient vast te stellen, is de gemeente rechtstreeks belanghebbende. Aangezien het bezwaar voorts tijdig is ingediend en ook voldoet aan de overige door de Awb gestelde eisen, bent u ontvankelijk in uw bezwaar tegen dit besluit.

Bezwaar

In uw bezwaarschrift en tijdens de hoorzitting verwijst u ter motivering van uw bezwaren naar het in het kader van de aanwijzingsprocedure door u uitgebrachte advies van 12 juni 2007.

U voert aan dat het bestreden besluit onzorgvuldig is gemotiveerd en strijdig is met het bepaalde in artikel 35, derde lid, van de Mw 1988, omdat niet blijkt waarom is afgeweken van uw advies en op welke wijze de van toepassing zijnde belangen zijn afgewogen. U hecht er in dit verband aan om op te merken dat u geen enkel bezwaar heeft tegen de aanwijzing van het gebied conform uw begrenzingsvoorstel behorende bij uw advies van 12 juni 2007, maar wel tegen de met het bestreden besluit vastgestelde grotere gebied. U geeft aan dat u bezwaar heeft tegen de aanwijzing van de ten oosten en ten westen gelegen gebieden, omdat u van mening bent dat de landbouw en de uitoefening van het agrarisch bedrijf in deze gebieden voorop dienen te staan. Met name bestaande bedrijven mogen volgens u niet in hun ontwikkelingen worden beperkt. Daarnaast wenst u geen beperkingen voor de te ontwikkelen woongebieden in dit gebied, omdat ontwikkeling van woningbouw in Balkbrug in noordelijke richting niet tot de mogelijkheden behoort vanwege de ligging in het Reestdal waar sprake is van natuurwaarden. De wijzigingen van bijlage II van het Besluit omgevingsrecht per 1 januari 2012 doen aan bovenstaande argumenten volgens u niet af.

Verder verwijst u naar de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Door de tijdspanne is geen besluit genomen waarin alle relevante omstandigheden, ex nunc, zijn meegenomen. Volgens u zijn de locaties voor woningbouw naast foutief aangegeven, tevens in de tijd gewijzigd. Daarnaast is voor een deel van het gebied reeds een bestemmingsplan in procedure. U voert aan dat hierdoor uw belangen ernstig zijn geschaad.

In het belang van het gebied en in het belang van de inwoners, verzoekt u om zo spoedig mogelijk een besluit op uw bezwaarschrift te nemen. U verzoekt het bezwaarschrift gegrond te verklaren en de aanwijzing conform uw begrenzingsvoorstel behorende bij uw advies van 12 juni 2007 aan te passen.

Tijdens de hoorzitting is door u, kort samengevat, toegelicht dat er nog steeds plannen bestaan voor twee uitbreidingslocaties, omdat Balkbrug aan de noordkant vanwege het natuurgebied Reestdalgebied op slot zit. Verder is in de visienota buitengebied door de gemeenteraad bepaald dat landbouw in het nu aangewezen gebied prioriteit heeft. Zowel de gemeenteraad als het College van burgemeester en wethouders hebben geen enkel bezwaar tegen het aanwijzen van het gebied binnen de bebouwde kom en zijn er ook trots op als dit wordt voorgedragen als eventueel Unesco-monument. Het gebied zoals het nu is vastgesteld is echter te groot.

Bovendien hebben de meeste gebouwen, in elk geval aan de oost- en westkant geen historie met het gebied. Verder heeft u toegelicht dat op dit moment sprake is van drie voor deze aanwijzing relevante bestemmingsplannen, namelijk:

- bestemmingsplan Balkbrug, dat ziet op de bebouwde kom. Dit bestemmingsplan ligt op dit moment ter inzage;
- bestemmingsplan Uitbreidingslocatie Sluis V (uiterste noord-westen van het beschermde gebied). Na de zitting heeft u bericht dat dit bestemmingsplan op 6 maart 2012 is vastgesteld;
- bestemmingsplan Buitengebied. Dit betreft een integrale herziening, maar is afgezien van twee pilotgebieden nog niet in procedure gebracht. Hoe dit er uit komt te zien hangt volgens u af van de uitkomst van deze bezwaarprocedure.

Wat betreft het Landbouw Ontwikkelingsgebied (hierna: LOG) heeft u aangegeven dat dit het betrokken gebied betreft. De aanwijzing als LOG geeft volgens u richting aan verzoeken om bouwvergunningen of om verzoeken tot medewerking voor vestiging van een bedrijf. In een LOG heeft de ontwikkeling van de landbouw prioriteit, dat kan gaan om een nieuwe vestiging of grootschalige landbouw. Hiermee wordt volgens u vooruitgelopen op het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied. Waar u vooral voor bevreemd bent, is dat de agrarische ondernemers, met nu hopelijk florierende bedrijven, door de aanwijzing teveel in hun ontwikkelingsmogelijkheden worden beperkt. Het gebied is wat u betreft van en voor de agrarische ondernemers. Verder gaf u aan dat per 1 juli 2012 de ambtelijke organisatie van uw gemeente en die van de gemeente Ommen worden samengevoegd en straks nog één organisatie verantwoordelijk is voor vergunningverlening en opstellen van bestemmingsplannen.

De overige bezwaarden hebben zich ter zitting aangesloten bij hetgeen u hiervoor naar voren heeft gebracht. Volledigheidshalve volgen hieronder ter kennisname, in het kort weergegeven, de bezwaren welke door de andere bezwaarden in deze procedure naar voren zijn gebracht:

- de leefbaarheid van alle inwoners is in het geding, omdat (bouw)ontwikkelingen niet meer of onvoldoende mogelijk zijn wat de leefbaarheid in Balkbrug niet ten goede komt;
- dat sprake is van waardevermindering en/of onverkoopbaarheid van ondernemingen;
- niet of minder goed kan worden ingespeeld op veranderde marktomstandigheden of nieuwe wet- en regelgeving;
- de vigerende bestemmingsplannen niet voldoen aan het beschermingsvereiste waardoor een aanhoudingsplicht ontstaat voor nieuwe vergunningaanvragen;
- de termijn waarbinnen het bestemmingsplan dient te worden aangepast te lang is;
- gevreesd wordt voor extra kosten, bijvoorbeeld door extra welstandseisen, vergunningen en bijbehorende legeskosten;
- gevreesd wordt voor belemmeringen in de bedrijfsvoering en/of ontwikkelingsmogelijkheden;
- de vastgestelde begrenzingen aan west-, oost- en zuidzijde niet juist zijn, omdat de in het besluit aangegeven cultuurhistorische waarden niet of in onvoldoende mate aanwezig zijn;
- de aanwijzingsprocedure te lang geduurd heeft en de termijn van 16 maanden zeer fors is overschreden.

Verder werd benadrukt dat niet alleen agrarische ondernemers tegen het bestreden besluit in de huidige vorm zijn, maar ook de andere inwoners van het gebied.

Tot slot heeft u verzocht om vergoeding van de door u in deze bezwaarprocedure gemaakte kosten.

Overwegingen ten aanzien van het bezwaar

Alvorens in te gaan op uw bezwaren overweeg ik allereerst of ik mijn besluit op goede gronden heb kunnen nemen en ik mijn besluit heb mogen baseren op de in dit

geval door de gemeenteraden van Ommen en Hardenberg, provincie Overijssel, de Raad voor Cultuur en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen.

Wettelijk kader en adviezen

Op grond van artikel 35 van de Mw 1988 hebben de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (thans: Infrastructuur en Milieu) de bevoegdheid om stads- en dorpsgezichten aan te wijzen als beschermd stads- of dorpsgezicht.

Rechtsgevolg van een aanwijzing als beschermd stads- of dorpsgezicht is dat de gemeente op grond van artikel 36 van de Mw 1988 een beschermend bestemmingsplan voor het beschermde stads- of dorpsgezicht moet vaststellen. Bij het besluit tot aanwijzing kan hieraan een termijn worden verbonden en wordt tevens bepaald of en in hoeverre geldende bestemmingsplannen als beschermend plan kunnen worden aangemerkt.

Volgens artikel 1, aanhef en onder f, van de Mw 1988 zijn stads- en dorpsgezichten groepen van onroerende zaken die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang dan wel hun wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde en in welke groepen zich één of meer monumenten bevinden.

In het kader van het Monumenten Inventarisatie Project is naast het gebouwde erfgoed eveneens de stedenbouw uit de periode 1850-1940 landelijk geïnventariseerd. Het besluit tot aanwijzing van het gebied Ommerschans-Balkbrug, in de gemeenten Ommen en Hardenberg, als beschermd dorpsgezicht vloeit voort uit deze inventarisatie.

Bij brieven van 23 mei 2006 is de procedure van artikel 35 van de Mw 1988 gestart en is het voorstel tot aanwijzing als beschermd dorpsgezicht toegezonden aan de gemeenteraden van Ommen en Hardenberg, gedeputeerde staten van de provincie Overijssel en de Raad voor Cultuur met het verzoek om te adviseren. Eveneens is advies gevraagd aan de Rijksplanologische Commissie.

De raad van de gemeente Ommen heeft bij besluit van 26 april 2007 positief geadviseerd omtrent de voorgenomen aanwijzing. Omdat een deel van het gebied door de provincie is aangewezen tot LOG en ook uit het belangenonderzoek naar voren komt dat hierdoor sprake is van tegenstrijdige belangen, adviseert de gemeente de grens van het te beschermen gebied aan de westzijde te leggen over de Meesterslaan, aan de zuidzijde over de Koloniedijk c.q. de Zuiderweg en aan de oostzijde over de achterzijde van de percelen langs de Balkerweg. Verder stelt de gemeente als voorwaarde dat de wettelijke bescherming van het gebied niet mag leiden tot een verzwaring van de eisen van het gebruik van gronden en opstallen, zoals die thans zijn vastgelegd in het ter plaatse geldende bestemmingsplan "Buitengebied" van de gemeente Ommen.

U heeft bij besluit van 12 juni 2007 positief geadviseerd omtrent de voorgenomen aanwijzing, maar verzoekt om de begrenzing van het gebied aan te passen conform een bij het raadsbesluit behorend begrenzingsvoorstel. Voorgesteld wordt om ten eerste de uitbreidingswijk *Balkbrug zuidwest* (Iepenlaan, Eikenlaan, deel Boslaan) buiten de bescherming te houden, onder andere omdat de orthogonale structuur niet meer aanwezig is. Ten tweede wordt voorgesteld om het gehele in de gemeente Hardenberg gelegen gebied ten oosten van de Molenweg niet te beschermen, omdat door allerlei ingrepen geen sprake meer is van de in het aanwijzingsvoorstel beschreven kenmerken van dit gebied. Dit komt door nieuwe woningen, herinrichting van percelen, verandering in gebiedsstructuur en terrein voor motorcross. Ten derde en tot slot wordt voorgesteld om het gebied ten westen van de Drunkenmanslaan

ook buiten de bescherming te houden, omdat dit een uitbreidingslocatie voor woningbouw betreft en u aangeeft niet gebonden te willen zijn aan de bebouwingskarakteristieken zoals bij de zichtassen Ommerweg en Boslaan. Wel bespreekbaar voor u is om de orthogonale basisstructuur bij de planontwikkeling te betrekken. Verder merkt u nog op dat het gebied ten zuiden van de Zwolseweg in uw Visienota Buitengebied is aangewezen als LOG, dat vertaald zal worden in het nieuwe bestemmingsplan "Buitengebied" en u niet wenst dat dit door de aanwijzing in het gedrang komt. Bij brief van 21 juni 2007 heeft u uw advies naar gedeputeerde staten van de provincie Overijssel gestuurd met het verzoek dit te betrekken in haar advisering omtrent het aanwijzingsvoorstel.

Gedeputeerde staten van de provincie Overijssel hebben bij brief van 6 juli 2007 positief geadviseerd omtrent het aanwijzingsvoorstel en de door mij voorgestelde begrenzing die volgens de provincie recht doen aan de eenheid tussen het kerngebied Ommerschans en de daarmee onlosmakelijk verbonden ontginningsgronden. De provincie heeft dus de door u en de gemeente Ommen uitgebrachte adviezen niet overgenomen.

De Raad voor Cultuur heeft bij brief van 10 november 2006 positief geadviseerd. Wat betreft de voorgenomen begrenzing gaf de Raad voor Cultuur in overweging mee om, ondanks de in de gegevens genoemde aantastingen, het gehele koloniegebied ten westen van de Eerste Schansweg in de bescherming mee te nemen, omdat de kavelgrenzen en -richtingen nog redelijk intact zijn. De Raad voor Cultuur geeft gelet op het voorgaande in overweging om een veel groter gebied te beschermen dan in het aanwijzingsvoorstel is opgenomen.

De Rijksplanologische Commissie (thans de Commissie voor de Duurzame Leefomgeving) heeft bij brief van 4 september 2008 een positief advies gegeven.

Bij besluit van 24 november 2011, gepubliceerd in de Staatscourant van 24 november 2011, nummer 21387, is namens de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Infrastructuur en Milieu het onderhavige gebied aangewezen als beschermd dorpsgezicht.

Bij voornoemd besluit is bepaald dat het vigerende bestemmingsplan "Buitengebied" in de gemeente Ommen (vastgesteld op 18 februari 2010 en in werking getreden op 23 september 2010), voor zover betrekking hebbend op het bedoeld gebied, niet geheel voldoet aan het beschermingsvereiste. De termijn waarbinnen een ter bescherming strekkende aanvulling op het bestemmingsplan in de gemeente Ommen moet worden vastgesteld, is bepaald op 2 jaar; te rekenen vanaf de datum van bekendmaking in de Staatscourant.

Ten aanzien van de vigerende bestemmingsplannen in de gemeente Hardenberg is het voornoemd besluit opgenomen, dat,

- Balkbrug Zuidwest (vastgesteld 30 augustus 2001 en goedgekeurd 19 december 2001),
- Balkbrug Zuidoost (vastgesteld 19 juni 1997 en goedgekeurd 29 september 1997),
- Buitengebied Avereest (vastgesteld 23 november 2000 en goedgekeurd 3 juli 2001),

voor zover betrekking hebbend op het bedoeld gebied, niet voldoen aan het beschermingsvereiste.

De termijn waarbinnen een ter bescherming strekkende aanvulling op het bestemmingsplan in de gemeente Hardenberg moet worden vastgesteld, is bepaald op 3 jaar; te rekenen vanaf de datum van bekendmaking in de Staatscourant.

Uit het voorgaande volgt dat ik omtrent het aanwijzingsvoorstel positief advies heb mogen ontvangen van uw gemeenteraad en die van de gemeente Ommen,

gedeputeerde staten van de provincie Overijssel, de Rijksplanologisch Commissie en de Raad voor Cultuur. Afgezien van de provincie en Rijksplanologische Commissie worden alleen door uw gemeenteraad, de gemeente Ommen en de Raad voor Cultuur andersluidende begrenzingsvoorstellen gedaan. In het kort weergegeven zouden zowel u als de gemeente Ommen het gebied beperkt willen zien tot de directe omgeving van Veldzicht en Ommerschans en daarmee het gehele agrarische gebied buiten de begrenzing laten. De Raad voor Cultuur stelt daarentegen voor om met name ten westen van de Eerste Schansweg een nog veel groter gebied te beschermen dan door mij was voorgenomen.

In het bestreden besluit heb ik aangegeven dat er reden is om ten dele af te wijken van de adviezen van zowel de gemeenteraden van de gemeenten Ommen en Hardenberg als de Raad voor Cultuur. De door uw gemeente, de gemeente Ommen en de Raad voor Cultuur in overweging gegeven begrenzingsvoorstellen heb ik zoals ook uit het besluit blijkt voor een deel niet overgenomen.

In de aanwijzingsprocedure als beschermd gezicht gaat het primair om de vraag of een gebied voldoende monumentale waarden bezit om voor rijksbescherming in aanmerking te komen.

De adviezen van de gemeenten en Ommen en Hardenberg en de Raad voor Cultuur heb ik ten dele niet overgenomen, omdat de begrenzing van het door mij te beschermen gebied welbewust is gekozen, aangezien de cultuurhistorische waarden binnen dit gebied in voldoende mate herkenbaar aanwezig zijn. Gelet hierop concludeer ik dat het aanwijzingsbesluit van 24 november 2011 op terechte en goede gronden is genomen.

Ten aanzien van uw bezwaargronden

Thans is de vraag of de door u in uw bezwaarschrift en/of de door andere bezwaarden aangevoerde gronden in deze heroverweging tot een ander besluit dienen te leiden. Ten aanzien daarvan overweeg ik hieronder als volgt.

Afwijken van adviezen gemeenten en Raad voor Cultuur ten aanzien van de begrenzing

De door de gemeenteraden van Ommen en Hardenberg en door de Raad voor Cultuur ingebrachte adviezen zijn meegenomen in de afwegingen die hebben geleid tot het bestreden besluit. Met u ben ik van oordeel dat dit echter onvoldoende tot uitdrukking komt in de besluitmotivering. Hieronder geef ik aan waarom aanleiding bestond om af te wijken van de in de adviezen voorgestelde begrenzing.

De in de Toelichting bij het aanwijzingsvoorstel beschreven ontstaansgeschiedenis en het functioneren van de Ommerschans (en later Veldzicht) als straffkolonie, maken duidelijk dat het agrarisch deel van het gebied onlosmakelijk onderdeel vormt van de nederzettingsstructuur. Het opnemen van het agrarisch deel dient derhalve het doel van de aanwijzing wat ook blijkt uit de Toelichting bij het besluit. Uit kaartmateriaal bij de Toelichting bij het aanwijzingsvoorstel blijkt dat het bij het gesticht behorende agrarische gebied zich zowel oost- als westwaarts veel verder uitstrekte dan de bij het aanwijzingsvoorstel meegestuurde begrenzingskaart. In de Toelichting is echter gemotiveerd aangegeven waarom de begrenzing in vergelijking met de oorspronkelijke omvang toch sterk is beperkt. De Raad voor Cultuur hanteert daarentegen het uitgangspunt dat juist de oorspronkelijke omvang en aanleg uitgangspunt zou moeten zijn en is voorstander van het beschermen van een veel groter gebied ten westen van de Eerste Schansweg en de grens te leggen op de Prinsenweg. Dit voorstel heb ik zoals ook blijkt uit het besluit niet overgenomen, omdat de oorspronkelijke gebiedskenmerken ten westen van de Eerste Schansweg zijn verschaald of verloren gegaan, waardoor sprake is van te weinig intrinsieke waarden.

Dat het beschermde gebied is aangemerkt als LOG hoeft anders dan u veronderstelt een aanwijzing als beschermd gezicht niet in de weg te staan, wat ook bevestigd wordt door het positieve advies van de provincie. Voortzetting van het huidige functionele gebruik (met name veehouderij) wordt door de aanwijzing niet beïnvloed en toekomstige ontwikkelingen kunnen aan de orde komen in een bestemmingsplanprocedure, zoals terecht ook al wordt opgemerkt in de verslagen van de door u en de gemeente Ommen in het kader van onderhavige aanwijzingsprocedure uitgevoerde belangenonderzoeken. Anders dan vaak verondersteld wordt, beoogt een aanwijzing als beschermd gezicht niet de situatie te bevriezen, maar juist wel om de cultuurhistorische waarden als zwaarwegend belang te erkennen bij toekomstige ontwikkelingen binnen het gebied. Met andere woorden kwaliteitseisen te stellen aan nieuwe ontwikkelingen.

Anders dan door u wordt gevreesd zijn veranderingen dus wel mogelijk. Uit de adviezen van de gemeenten Ommen en Hardenberg blijkt ontegenzeggelijk dat de gemeenten de noodzaak van ontwikkelingsmogelijkheden van de in het gebied aanwezige agrarische bedrijven onderkennen. Zo zou bijvoorbeeld de wens tot herverkaveling, al dan niet gepaard gaande met demping van sloten, egalisering van greppels, rooien van houtsingels en andere perceelsbegrenzing aan de orde kunnen komen. Steeds zal dan de vraag daarbij moeten zijn of dat mogelijk is op een wijze waarbij de gebiedskenmerken in voldoende mate intact blijven. Overeenkomstig geldt dit bijvoorbeeld voor het ontwikkelen van boomgaarden en de teelt van bomen en struiken voor tuincentra.

Uit de Toelichting op het bestreden besluit en bijbehorende begrenzingskaart blijkt dat ik uw voorstel heb overgenomen om de recent aangelegde Iepenlaan met de nieuwbouwwoningen buiten de bescherming te laten met daarbij de kanttekening dat de situering binnen het omringende beschermde gebied evenwel van belang blijft. Wat betreft de door u gewenste woningbouwontwikkeling is vanaf de aanvang van onderhavige aanwijzingsprocedure in mei 2006, gelet op het bestemmingsplan Balkbrug, in de Toelichting bij het aanwijzingsvoorstel aangegeven dat ik er vanuit ga dat de locatie ten zuiden van de Boslaan en ten oosten van de Eerste Schansweg zal gaan worden bebouwd. Daarbij heb ik aangegeven dat het van belang is dat bij de uitwerking van de plannen een zorgvuldige aansluiting wordt gezocht op de omgeving, maar vervolgens verder zal worden behandeld als de overige niet-monumentale bebouwing binnen de bebouwde kom. Hoewel uit uw advies blijkt dat u liever had gezien dat ik deze locatie buiten de begrenzing zou laten, heb ik in het bestreden besluit besloten de begrenzing op dit punt niet aan te passen omdat ik van mening ben dat een afzondering van deze locatie binnen het beschermde gebied de relatie ermee niet ten goede zou komen.

Uit het voorgaande blijkt dat ik de begrenzing welbewust en met zorg heb gekozen, de omvang van het aan te wijzen gebied is mijns inziens noodzakelijk om voldoende recht te doen aan de bijzondere ontwikkelingsgeschiedenis van deze nederzetting. Om de historische gelaagdheid en herkenbaarheid van de verschillende ontwikkelingsfasen ook in de toekomst te kunnen beleven, is het van belang dat het aangewezen deel van de omringende landbouwgronden, die zo cruciaal waren in een bepaalde ontwikkelingsfase, deel uitmaken van het beschermde gezicht.

Het niet vermelden van een onderdeel van de motivering betreft een schending van een vormvoorschrift. Niet gebleken is dat u hierdoor benadeeld bent. Nu ik alsnog de motivering kenbaar heb gemaakt waarom ik deels ben afgeweken van de adviezen, overweeg ik dat het bestreden besluit met inachtneming van het bepaalde in artikel 6:22 van de Awb bestreden besluit in stand kan blijven.

Nu uit het voorgaande blijkt dat ik de begrenzing van het beschermde dorpsgezicht terecht met het bestreden besluit heb mogen vaststellen, doet zich de vraag voor of

de overige in deze procedure ingebrachte bezwaargronden tot een ander besluit dienen te leiden. Ik overweeg daartoe als volgt.

Heroverweging vastgestelde begrenzing

Op vrijwel gelijklopende gronden maken u en andere bezwaarden bezwaar tegen de vastgestelde begrenzing van het gebied, met name betreft dit het agrarische gebied aan de oost- en westgrens van het beschermde dorpsgezicht. Voorafgaand aan het bestreden besluit is de begrenzing beoordeeld op de actuele situatie. Naar aanleiding van de bezwaarschriften en hetgeen ter zitting door u en de andere bezwaarden naar voren is gebracht, hebben de consulenten erfoed en ruimte van de regio's Noord en Oost van de Rijksdienst, op 14 maart 2012 het gebied opnieuw bezocht. Dit bezoek heeft bevestigd dat de actuele situatie geen aanleiding geeft om de begrenzing van het beschermde gebied te wijzigen.

De aanwijzing is gebaseerd op de inhoudelijke waardering die vermeld is op bladzijde 12 van de Toelichting behorend bij het besluit. Deze waardering betreft de herkenbare historisch-ruimtelijke kwaliteiten van het gebied in zijn totaliteit als historische nederzittingsstructuur. Dat betekent anders dan u en andere bezwaarden veronderstellen niet dat elke genoemde kwaliteit ook op elk afzonderlijk perceel of gebiedsdeel aanwezig is of moet zijn, maar dat binnen het aangewezen gebied de kwaliteiten samen in voldoende mate aanwezig en herkenbaar zijn om de ontwikkelingsgeschiedenis en functioneren van het gebied te kunnen aflezen. Enerzijds wordt de begrenzing dus bepaald door de vraag of het begrensde gebied in totaliteit de combinatie van kenmerken omvat. Anderzijds wordt de begrenzing beperkt door de vraag waar de combinatie van kenmerken niet (meer) in voldoende mate aanwezig is. Zoals uit de Toelichting blijkt, is geoordeeld dat dit laatste het geval is in het deel van het totale voor en door de Maatschappij van Weldadigheid (hierna: de Maatschappij) ontgonnen en ingericht gebied ten westen van de vaart langs de oorspronkelijke Ze Schansweg. Overeenkomstig is dat geoordeeld over het gedeelte dat thans ten oosten van de N48 is gelegen; daarom en omdat de N48 een ruimtelijk logische en in het veld goed herkenbare grens vormt, is de begrenzing aan de oostzijde op de N48 gelegd.

Hiermee wordt ook ingegaan op de zinsneden in de Toelichting waar vermeld wordt dat aan de randen van het gebied de inrichtingskenmerken gedeeltelijk verloren gingen. Uit de bezwaren blijkt dat deze tekst gelezen kan worden als "aan de randen van het omgrensde gebied", daarmee wordt echter niet bedoeld de begrenzing van het nu aangewezen gebied maar is bedoeld het gebied "aan de randen van het ontgonnen gebied", zoals dat ook op kaart 5 in de Toelichting is weergegeven. Dat het oostelijk agrarisch gebied behoort tot de ontwikkelingsgeschiedenis van het totale gebied blijkt uit kaarten uit de tijd dat de strafkolonie nog gehuisvest was op de Ommerschans. De tewerkstelling vond plaats op de gronden die rondom en dus het dichtste bij de Ommerschans waren gelegen, zowel aan de westzijde als aan de oostzijde.

Deze werden geleidelijk ontgonnen waarbij in de beginperiode nog sprake was van meer blokvormige verkaveling. Dit is een element van de gelaagdheid van het gebied. Bij de geleidelijke uitvoering, waarschijnlijk vanaf het einde van de jaren 1820, van het ontwikkelingsplan waarvan de kenmerken nu aan de orde zijn, zijn ook deze blokverkavelingen heringericht en opgegaan in het grotere gebiedsplan. De aanwijzing als beschermd gezicht is zoals eerder aangegeven een instrument uit de ruimtelijke ordening. Het is gebiedsgericht en niet gericht op bescherming van afzonderlijke gebouwen. Zoals uit de Toelichting blijkt gaat het vanuit ruimtelijk oogpunt vooral om de positie van de gebouwen en niet om de gebouwen zelf; ook wordt het woord 'nokrichting' bij de bespreking van de typerende kenmerken op bladzijde 8 niet genoemd voor de bebouwing in het agrarisch gebied (wel voor het gebied dat behoort tot de bebouwde kom).

In het oostelijk deel van het gebied stonden de hoeven 1, 2 en 3; op de locatie van hoeve 2 staat thans boerderij "Landlust", anno 1925 (De Kolonie 6, dhr. Visser). In

het westelijke deel van het aangewezen gebied staan op de oorspronkelijke locaties van de hoeven 4, 5, 6, 8, 9, 10 en 11 ook thans boerderijen, zoals de Toelichting vermeldt van verschillende ouderdom. Dit gegeven vormt een onderdeel van de historische gelaagdheid van het gebied.

Het oostelijk deel is kleiner dan het westelijk deel en bovendien bevonden zich vooral hier de beboste percelen, zoals die ook bekend zijn van de andere koloniën van de Maatschappij (zoals Veenhulzen en Frederiksoord). Een deel van de bospercelen is later omgezet in agrarisch gebruik, waardoor het gebied hier een meer open karakter kreeg. De oost-west gerichte verkaveling zoals die in het gehele gebied is aangelegd is hierbij steeds gehandhaafd. Deze verkavelingsrichting is ook duidelijk herkenbaar gebleven, hoewel smalle kavels werden samengevoegd door egalisatie van greppels, en is een in het gehele beschermde gebied nog duidelijk aanwezig kenmerk. Niet gezegd kan worden dat de kavelrichting onherkenbaar is veranderd ten opzichte van het gebiedsontwerp van Van den Bosch of dat er door het gebruik of door functieverandering een heel nieuw kavelpatroon is ontstaan.

Andere genoemde kenmerken van het oorspronkelijke gebiedsontwerp zijn het patroon van wegen en hun laanbeplanting, de noord-zuid lopende vaarten en de oost-west lopende lanen met houtwallen. Het is juist dat van deze elementen niet alles meer aanwezig is, maar binnen het beschermde gebied nog wel in voldoende mate om de oorspronkelijke inrichting te herkennen. Dit is zowel in het oostelijk als in het westelijk agrarisch gebiedsdeel het geval. Hiervoor geldt bovendien, zoals eerder gezegd, dat het ook gaat om de aanwezigheid van de combinatie van kenmerken, die binnen het beschermde gebied wel maar daarbuiten niet in voldoende mate aanwezig is.

Bestemmingsplan: woningbouw en belangen agrarische ondernemers

U bent vooral bevreesd dat door de aanwijzing ontwikkelingen zoals het bouwen van woningen niet meer mogelijk zou zijn. Daarnaast wilt u voorkomen dat de agrarische ondernemers in uw gemeente door de aanwijzing gehinderd worden in hun bedrijfsvoering. Zoals ik hierboven al heb aangegeven worden de cultuurhistorische waarden van het gezicht beschermd door bij veranderingen rekening te houden met het bijzondere karakter, en niet door het gebied te bevriezen. Dit betekent dat ontwikkelingen en veranderingen mogelijk zijn en blijven.

De feitelijke bescherming van een beschermd stads- of dorpsgezicht wordt geregeld in een gemeentelijk bestemmingsplan. Dat wordt dan een 'beschermend bestemmingsplan' genoemd. Met een bestemmingsplan legt u de bestemming van de grond en de bouwwerken in een bepaald gebied vast. In zo'n plan wordt ook door u vastgelegd waar en wat gebouwd of aangelegd mag worden. Binnen een rijksbeschermd gezicht gelden na de aanwijzing een vergunningplicht voor slopen en een beperking van het aantal vergunningvrije activiteiten. Ik maak u er verder op attent dat u gelet op het bepaalde in artikel 3.1.6 van het Besluit ruimtelijke ordening bij de voorbereiding van een bestemmingsplan onderzoek dient te doen naar ruimtelijk relevante aspecten, waaronder per 1 januari 2012 ook de cultuurhistorische waarden van het beschermde gezicht.

Uit het voorgaande volgt dat de door u gewenste ontwikkelingen anders dan u veronderstelt mogelijk zijn, maar het is aan u als gemeente is om deze op zorgvuldige en weloverwogen wijze in te passen in een bestemmingsplan.

Uw vrees dat agrarische ondernemers door de aanwijzing mogelijk gehinderd worden in hun (toekomstige) bedrijfsvoering deel ik overigens niet. Het aanwijzingsbesluit

kan niet rechtstreeks leiden tot beperkingen in de bedrijfsvoering.¹ De aanwijzing heeft niet zonder meer tot gevolg dat groei of uitbreiding van hun ondernemingen dan wel het anderszins aanbrengen van veranderingen op hun percelen niet meer mogelijk zou zijn. Of in dit geval uitbreiding dan wel het anderszins aanbrengen van veranderingen op percelen mogelijk is, kan worden bezien in het kader van de nog op te stellen beschermende bestemmingsplannen alsmede in het kader van een omgevingsvergunning.² De agrarische ondernemers zullen hun bedrijfsmatige belangen dan ook in de procedure ter zake van het voor het gebied vast te stellen bestemmingsplan dienen te behartigen.

Dat de agrarische ondernemers door de enkele aanwijzing van het gebied tot beschermd dorpsgezicht onavenredig in hun bedrijfsmatige belangen worden getroffen kan gelet op het voorgaande niet staande worden gehouden.

In artikel 3.3 van de Wabo is bepaald dat zolang geen beschermend bestemmingsplan is vastgesteld, een aanhoudingsplicht geldt. Deze aanhoudingsplicht vloeit voort uit de wet en hierin heeft de wetgever bewust voorzien. De reden hiervoor is het beschermde dorpsgezicht te behoeden voor ongewenste ontwikkelingen in de periode tussen de aanwijzing en het vaststellen van een beschermend bestemmingsplan. In uw geval is de periode waarbinnen een beschermend bestemmingsplan dient te worden vastgesteld op drie jaar, maar het is aan u om hieraan eerder gevolg te geven en de periode waarbinnen de aanhoudingsplicht geldt te beperken.

In Bijlage II, artikelen 2 en 3 van het Besluit Omgevingsrecht is per 1 januari 2012 bepaald welke activiteiten in een beschermd stads- of dorpsgezicht vergunningvrij zijn. Meer informatie is hierover te vinden in het via www.cultureelerfgoed.nl te raadplegen informatieblad uit december 2011 "Monumenten en beschermde gezichten - Vergunningvrije werkzaamheden". Voor zover de aanwijzing voor uw inwoners c.q. ondernemers zou leiden tot hogere lasten in de vorm van legeskosten, bent u als gemeente vrij om te besluiten deze niet te heffen, bijvoorbeeld in geval van een omgevingsvergunning voor niet vergunningvrije activiteiten.

Beslistermijn

Wat betreft de beslistermijn merk ik op dat de in deze procedure gehanteerde termijn van 16 maanden uit artikel 35, derde lid, van de Mw 1988 geen fatale termijn is, maar een termijn van orde. Aan een overschrijding van deze termijn heeft de wet echter geen gevolgen verbonden, waardoor er sprake is van een rechtsgeldig besluit. Dit laat onverlet dat ik deze termijnoverschrijding betreur.

De bezwaren van de andere bezwaarden

De door de andere bezwaarden in deze procedure ingebrachte bezwaren leiden in deze heroverweging niet tot een ander besluit. Van deze beslissingen op bezwaar ontvangt u een afschrift.

Conclusie

In de aanwijzingsprocedure als beschermd dorpsgezicht gaat het primair om de vraag of een gebied voldoende monumentale waarden bezit om voor rijksbescherming in aanmerking te komen. De ontvangen adviezen bevestigen mijn standpunt dat de monumentale waarden van het gebied aanwijzing als beschermd dorpsgezicht rechtvaardigen. Het niet vermelden van een onderdeel van de

¹ ABRvS 29 december 2010, L/JN BO9195

² ABRvS 17 augustus 2011, L/JN BR5164

motivering betreft een schending van een vormvoorschrift. Niet gebleken is dat u hierdoor benadeeld bent. Ik overweeg dat het bestreden besluit met inachtneming van het bepaalde in artikel 6:22 van de Awb bestreden besluit in stand kan blijven. Ik heb aangegeven dat de begrenzing weloverwogen en op zorgvuldige wijze is vastgesteld. Uw vrees dat door de aanwijzing toekomstige ontwikkelingen in het gebied niet meer mogelijk zijn en agrarische ondernemers in hun bedrijfsvoering worden belemmerd, is mijns inziens onterecht. Het is immers aan u als gemeente om beschermende bestemmingsplannen voor het gebied op te stellen en rekening te houden met zowel agrarische als cultuurhistorische belangen. De belangen van inwoners en die van agrarische ondernemers kunnen in de bestemmingsplan-procedure ingebracht worden. Gelet op het voorgaande ben ik van oordeel dat het besluit op goede en juiste gronden is genomen.

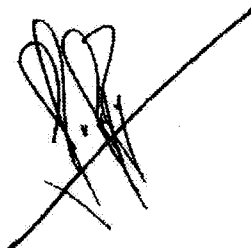
Besluit

Het door u namens de gemeenteraad ingediende bezwaarschrift verklaar ik ongegrond.

Nu het besluit niet wordt herroepen wegens een aan het bestuursorgaan te wijten onrechtmatigheid, is een vergoeding van in bezwaar gemaakte kosten als bedoeld in artikel 7:15 Awb niet aan de orde. Ik wijs uw verzoek hiertoe dan ook af.

Een afschrift van dit besluit stuur ik naar het College van gedeputeerde staten van de provincie Overijssel.

Hoogachtend,
de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en
de Minister van Infrastructuur en Milieu,
namens deze,
de directeur Producten en Diensten van de Dienst Uitvoering Onderwijs,

drs. S.J. van Spijker

U kunt tegen deze beschikking beroep instellen bij de sector bestuursrecht van de rechtbank Zwolle-Lelystad, postbus 10067,8000 GB te Zwolle. Het beroepschrift moet binnen zes weken na de dag waarop de beschikking u is toegezonden aan de rechtbank worden gestuurd.

W
E L
Z I J N
V O L K S
G E Z O N D
H E I D E N
C U L T U U R

14 AUG. 1982

Kenmerk
175858

Rijswijk

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

EN

DE MINISTER VAN VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER

OVERWEGENDE

dat Rheeze is ontstaan als agrarische nederzetting op de overgang van het lagere Vechtdal en de hogere veldgronden,

dat de structuur van het dorp wordt gekenmerkt door een brink waaromheen boerderijen zijn gegroepeerd, met daarlangs een doorgaande weg, waarlangs in een meer lineair patroon boerderijen zijn gesitueerd.
Kenmerkend in het patroon zijn ook de diverse, soms doodlopende wegen en paden, die vanuit het dorp naar alle richtingen het agrarisch gebied inlopen,

dat het karakter en de ruimtelijkheid van het dorp worden versterkt door de hoog opgaande beplanting op de brink, langs de straten en op de erven,

dat ondanks veranderingen in het wegenpatroon, bebouwing en de functie de historische structuur van het dorp goed herkenbaar is gebleven,

dat de beeldkwaliteit van Rheeze zich niet alleen beperkt tot de kern, maar tevens tot uitdrukking komt in de ligging van het dorp in het fraaie landschap. Door de verschillen in het landschap en de dorpsranden presenteert het dorp zich naar alle windrichtingen verschillend,

dat het gebied mitsdien een beeld oplevert dat van algemeen belang is vanwege zijn schoonheid en zijn ruimtelijke structurele samenhang;

Voorts overwegende dat het geldende bestemmingsplan Buitengebied vastgesteld op 26 april 1989, goedgekeurd op 12 december 1989 in onvoldoende mate recht doet aan de omschreven historische karakteristiek;

Gelet op artikel 35 en artikel 36 van de Monumentenwet 1988;

Gehoord de raad van de gemeente Hardenberg, Gedeputeerde Staten van Overijssel, de Raad voor het cultuurbeheer en de Rijksplanologische Commissie;

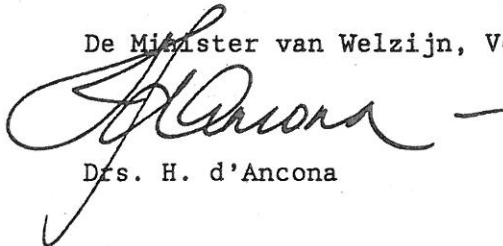
BESLUITEN

Het gebied in de gemeente Hardenberg zoals is aangegeven op de bij dit besluit behorende tekening nr 330 en zoals is omschreven in de toelichting bij dit besluit, aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 1, onder g van de Monumentenwet 1988.

de termijn voor het vaststellen van een ter bescherming strekkend bestemmingsplan als bedoeld in artikel 36, eerste lid, vast te stellen op twee jaar, te rekenen vanaf de datum van dit besluit.

Van dit besluit, waarvan mededeling zal worden gedaan in de Staatscourant, zal afschrift worden gezonden aan de Raad voor het cultuurbeheer de raad van de gemeente Hardenberg, Gedeputeerde Staten van Overijssel, en de Rijksplanologische Commissie.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,

Drs. H. d'Ancona

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,

J.G.M. Alders

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 35 VAN DE MONUMENTENWET 1988

RHEEZE, gemeente Hardenberg

Aanvulling op de toelichting bij het besluit tot aanwijzing van Rheeze als beschermd dorpsgezicht.

Resultaat gevoerd overleg

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 35 (voorheen 20) van de Monumentenwet zijn de gemeenteraad, Gedeputeerde Staten van Overijssel, de Rijksplanologische Commissie en de Raad voor het Cultuurbeheer gehoord over het voorstel Rheeze aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht. De genoemde instanties hebben alle positief geadviseerd met betrekking tot de aanwijzing. De raad van de gemeente Hardenberg gaf daarbij te kennen het agrarisch bedrijf Rheezerbrink 7A buiten de begrenzing te laten, omdat dit geen directe relatie heeft met de historische bebouwing aan de brink. Het betreft hier een moderne boerderij die is ontstaan door verplaatsing van een agrarisch bedrijf dat aan de Rheezerbrink gevestigd was. Aangezien Gedeputeerde Staten en de Rijksplanologische Commissie zich met het grenswijzigingsvoorstel kunnen verenigen is de begrenzing van het dorpsgezicht zodanig aangepast dat het perceel Rheezerbrink 7A buiten het beschermde gebied is komen te liggen. In de toelichtende tekst zijn geen wijzigingen aangebracht ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel.

gelezen te worden: "artikel 35 van de Monumentenwet 1988".

De verwijzing "artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening" dient vervangen te worden door "artikel 36, eerste lid, van de Monumentenwet 1988".

ERRATUM

In verband met de inwerkingtreding van de Monumentenwet 1988 per 1 januari 1989 dient in de plaats van "artikel 20 van de Monumentenwet"

RHEEZE
gemeente Hardenberg

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

RHEEZE gemeente Hardenberg

Toelichting op het besluit tot aanwijzing van Rheeze als beschermd dorpsgezicht.

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op bijgaande kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekeningnummer 330) door een stippellijn omgrensd gebied.

Publikatie van de **Rijksdienst voor de Monumentenzorg**.

Januari 1988.

Inleiding

Het dorpje Rheeze, gelegen langs de Overijsselse Vecht in de gemeente Hardenberg, benadert qua ruimtelijke structuur de vorm van het Drentse esdorp. Kenmerkend voor Rheeze is de groepering van boerderijen en schuren van het hallehuis-type rondom een brink en langs een doorgaande route in een geaccidenteerde agrarisch landschap, op de overgang van lager gelegen beekdalgronden en hogere veldgronden.

Hoewel de agrarische functie deels verdrongen is door de woonfunctie, zijn het agrarisch karakter en de structuur zeer herkenbaar gebleven. De opzet van het dorp is ruimer dan gebruikelijk bij nederzettingen van dit type. De ruimtelijkheid en het karakter worden versterkt door hoogopgaande beplanting op de brink, de erven en langs de straten.

De herkenbare historisch-ruimtelijke structuur in samenhang met de karakteristieke streekeigen agrarische bebouwing, de beplanting en de ligging in het fraaie es- en beekdal-landschap rechtvaardigen de aanwijzing van Rheeze tot beschermd dorpsgezicht.

Ontstaan en ontwikkeling

Het oostelijk zandgebied waarin Rheeze is gelegen, heeft over het geheel genomen een helling naar het noordwesten. De Vecht die in het uiterste noorden van de regio stroomt, voert het water van de Regge en de Dinkel af naar het Zwarte Water. Het dal van de Vecht omvat een strook van enkele kilometers breed aan weerszijden van de huidige rivier.

Hoewel de Vecht een meanderende rivier is, ontbreekt een gewoonlijk daarbij duidelijk voorkomend stelsel van oeverwallen en kommen. De rivier heeft in het Holoceen klei en leem afgezet, deze afzettingen vormen nu in afwisseling met hoger gelegen kopjes en ruggen van dekzand en rivierduinen een onregelmatig patroon. De hoge rivierduinen aan weerszijden van de Vecht zijn in het Holoceen gedeeltelijk omgevormd tot stuifzandgebieden. Thans liggen ze hoofdzakelijk onder bos. De oude bouwlanden zijn gesitueerd op de hoger gelegen dekzandkoppen en ruggen. Op de lagere gronden treft men weilanden aan.

De periode van continue bewoning in Oost-Nederland begint voor veel nederzettingen in de vroege Middeleeuwen. De nederzetting Rheeze wordt voor het eerst vermeld in 1381 als Reedse. Latere spellingsvormen van de nederzettingnaam zijn Reedze (circa 1390), Redeze (1398) en Reetse (1456). De betekenis van de naam is onbekend.

Bij de ontwikkeling van de neder-

zetting was de bodem in zoverre doorslaggevend, dat afhankelijk van het reliëf, enkele grotere akkercomplexen konden worden aangelegd. De mogelijkheid van enkele grotere essen was ter plaatse van Rheeze aanwezig en zo kon een aantal boerderijen worden geconcentreerd nabij de essen op de overgangszone met het voor beweiding geschikte gebied, op de grens van hoog naar laag.

De algemene kenmerken van een esdorp zijn alle bij Rheeze aanwezig: een agrarische nederzetting van niet al te grote omvang waarvan de omliggende gronden bewerkt zijn volgens het landbouwstelsel dat men gemengd bedrijf noemt. Daaruit voortvloeiende heeft de nederzetting om zich heen een veldindeling, waarin bouwland (es), hooi- en weideland (groengrond) en 'woeste' grond (heideveld) te onderkennen zijn. In het dorp bevindt zich een ruimte, de brink, waar ondermeer het vee verzameld werd.

De omvang van de nederzetting werd in beginsel bepaald door de oppervlakte akkerbouwgrond en dus, indirect, door het landschappelijk reliëf en de bodemgesteldheid.

De eerste fase van de ontginning beperkt zich tot de directe nabijheid van de hoeve. Deze aan de boerderij gelegen huiskampen zijn onregelmatig van vorm: het zijn blokken met enigszins afgeronde vormen. Op het kadastrale Minuutplan van Rheeze uit ongeveer 1830 zijn de blokken in en om de oude dorpskern nog duidelijk terug te vinden (fotobijlage, afb. 1).

In de late Middeleeuwen moest het areaal cultuurland onder invloed van een sterke bevolkingsgroei worden uitgebreid en ontgon een groep boeren een stuk bos tot permanent bouwland. Men noemt dit bouwland de es(-kern), eng, enk of het veld. De percelen van de akkercomplexen zijn meestal strookvormig en van kleine omvang.

Na de vorming van de markegenootschappen werd de vestiging van nieuwe bedrijven beperkt. Overigens waren in de praktijk individuele ontginningen mogelijk, wat blijkt uit de aanleg van de Rheezer Kampen ten zuiden van het dorp.

Vanaf het midden van de 16de eeuw verslaptte het markeverband. Een werkelijke uitbreiding van groen- of bouwland werd echter pas mogelijk met de doorbreking van het markeverband en de verdeling van de woeste gronden in het midden van de 19de eeuw. Mede door de opkomst van het gebruik van voedergewassen en kunstmest (na 1880) kon de basis van het traditionele agrarische bedrijf, de wisselwerking tussen es, weide en woeste grond, worden verlaten.

In de 20ste eeuw gaat de boer steeds meer voer voor het vee

verbouwen: de vroegere rogge-akkers worden nu ingezaaid met mais. Hoewel deze omkering van het verband tussen landbouw en veeteelt het Overijsselse landschapsbeeld aanzienlijk heeft veranderd, de rogge-akkers een zeldzaamheid zijn geworden en er ligboxenstallen en torensilo's zijn verrezen, zijn de veranderingen in Rheeze ten nadele van het historisch karakter beperkt gebleven.

Hoewel de landbouwgronden zijn herverkaveld en de percelen zijn vergroot, zijn het patroon in hoofdlijnen en het reliëf in het landschap goed herkenbaar gebleven. Schaalvergroting inzake de bedrijfsbebouwing heeft zich in het dorp niet doorgezet. Vergelijking van de topografische kaarten (vanaf 1851) leert dat een groot aantal zandwegen, waaronder de Rheezer Brink en de Ringweg, is verhard en dat de aansluiting tussen de Rheezer Brink en de Rheezerweg nogal is gewijzigd. Van de drie wegverbindingen die er in de jaren zestig nog tussen beide wegen waren, is er thans slechts één over. Met name door het wegvallen van de noordelijke aansluiting (zie ook kadastraal Minuutplan, fotobijlage, afb. 1) is er een belangrijke ruimtelijke en functionele relatie tussen brink en de rest van het dorp verbroken.

Met betrekking tot het bebouwingpatroon is er in het dorp sinds 1830 weinig veranderd. Het merendeel van de huidige boerderijen was ook toen al aanwezig. Aan de noordkant van het dorp zijn er langs de Rheezerweg een paar woningen bijgekomen.

In de tweede helft van de 19de eeuw verschijnt er een boerderij op de brink, waardoor het ruimtelijk beeld ter plaatse ingrijpend wordt gewijzigd en de gedeeltelijke privatisering van de brink het openbare karakter aantast.

Analoog aan het proces in vele andere agrarische nederzettingen is de agrarische functie naar de woonfunctie verschoven en is een groot aantal boerderijen tot woonhuis omgebouwd, zij het doorgaans wel op een wijze waarbij het historische karakter van de bebouwing is gehandhaafd. Naast de landbouw vormt vandaag de dag de recreatie een belangrijke bron van inkomsten. De zeven campings ten westen van het dorp zijn illustratief in dit verband.

Huidig ruimtelijk karakter

Het dorpje Rheeze is gelegen in een zacht glooiend agrarisch landschap op de overgang van de lagere beekdal- en de hogere veldgronden. Het dorp benadert qua ruimtelijke structuur de vorm van het kern-esdorp, waarbij de bebouwing

tot op zekere hoogte als concentratie voorkomt.

De hogere esgronden liggen bij Rheeze aan de noord- en zuidzijde van het dorp en zijn herkenbaar aan een duidelijke opbolling in het terrein. Aan de oostkant van het dorp vindt men in het beekdal de lager gelegen oorspronkelijke hooilanden of maten. Dit geomorfologisch gegeven en het daaraan gerelateerde grondgebruik is van oudsher typerend voor de situatie.

De relatie tussen dorp en het aangrenzend agrarisch gebied is zowel ruimtelijk als functioneel goed herkenbaar gebleven. In hoofdlijnen is de structuur van het dorp samengesteld uit een brink waaromheen boerderijen zijn gegroepeerd, met daarlangs een doorgaande route, de Rheezerweg, waarlangs in een meer lineair patroon bebouwing, voor het merendeel boerderijen, is gesitueerd.

De boerderijen liggen met de lengterichting onder een wisselende hoek en soms evenwijdig aan de wegen. Karakteristiek is de ligging met de achterzijde (bedrijfszijde) naar de weg.

Kenmerkend in het wegenpatroon zijn de diverse, vaak doodlopende, wegen en paden die vanuit het dorp naar alle richtingen het omliggende agrarisch gebied inlopen. Doordat de wegen met name aan de beekzijde geen doorgaand karakter hebben, ontstaat aan deze zijde van het dorp een 'rustgebied dat specifiek is voor de situatie en dat in schril contrast staat met de druk bezochte recreatiegebieden (bossen en zandverstuivingen) aan de westzijde van het dorp.

Ondanks de ruime verkaveling wekt het dorp een besloten indruk. Ter plaatse van de brink vindt dit zijn oorzaak in het ruimte-omsluitend patroon van de boerderijen in samenhang met de rijke boom- en heesterbeplanting en erfbegrenzing door middel van heggen; langs de doorgaande route zijn het bochtige tracé van de weg en de royale erf- en wegbeplanting die de zichtlijnen bekorten.

Een duidelijk centrum is in het dorp niet aanwezig. Een herkenbaar centraal punt in het dorp was de plaats van de school, waar de weg rond de brink zich verbreedde en in verbinding stond met de Rheezerweg. Na de reductie van het aantal aansluitingen van de brink op de Rheezerweg zijn de aan de ontsluitingsfunctie onttrokken gronden geprivatiseerd, waarmee de herkenbaarheid van genoemde plek is verdwenen.

De beeldkwaliteit van Rheeze beperkt zich niet alleen tot de kern maar komt tevens tot uitdrukking in de ligging van het dorp in het fraaie landschap. Door de verschillen in het

landschap en de dorpsranden presenteert het dorp zich naar alle windrichtingen verschillend. Gaat het dorp aan de oostkant schuil achter de erfbeplanting van de boerderijen rond de brink, aan de westkant wordt het beeld bepaald door het open weidegebied binnen de ringweg en het gezicht op de boerderijen langs de Rheezerweg, waarvan een aantal op de open ruimte is georiënteerd. Aan de noordkant voert de toegangsweg naar het dorp door het licht glooiende essenlandschap, met aan de westzijde de markante ruimtebegrenzing van de met bos begroeide zandheuvelds, de Rheezerbelten, die aan de noordzijde aan het dorp raken. Aan de zuidkant wordt de identiteit van het dorp bepaald door de Rheezerbrink, met boerderijen en hoogopgaande beplanting, die al op afstand over de akkers zichtbaar is.

Hoewel de wegen in de loop der tijd op diverse punten zijn aangepast (aansluitingen, wegverharding, maatvoering) is het historisch patroon nog redelijk goed herkenbaar gebleven. Om aan de huidige functie te kunnen voldoen zijn alle wegen verhard en gelijkmatig van breedte. De breedtes van de wegverharding zijn gerelateerd aan de functie van de weg en het ruimtprofiel. Door het ruime profiel van de Rheezerweg en het groene karakter door grasbermen en boombeplanting is de zes meter brede asfaltverharding nauwelijks storend te noemen. Meer in stijl is de verharding van de brinkweg uitgevoerd in klinkers.

Het beeld langs de wegen in het dorp is zeer wisselend door de losse groepering van de bebouwing, de verschillen in de afstand tot de weg, de afstand tussen de bebouwing onderling en de richtingsverschillen, een en ander afgewisseld door een gevarieerde beplanting bestaande uit bomen, heesters en heggen.

Door de geringe grootte van de nederzetting en de ruime afstanden tussen de bebouwing zijn er hier en daar verrassende doorzichten naar het aangrenzende landschap. Een ruimtelijk hoogtepunt vormt de situatie rond de brink door het specifieke patroon van ruimte en ruimtebegrenzing en het historisch karakter dat hier het best bewaard is gebleven.

Het merendeel van de bebouwing van Rheeze bestaat uit boerderijen van het hallehuis-type. Door een sterke verschuiving van de agrarische functie van de woonfunctie is er nog slechts een beperkt aantal als agrarisch bedrijf in gebruik. Niettemin is het merendeel van de woonboerderijen zodanig verbouwd dat de boerderijvorm nog goed herkenbaar is. Kenmerkend zijn de rieten daken en de zwart geteerde houten schuren

met gevlochten stro op de nok en in een strook vlak onder de dakrand. Het oudste boerderij-type heeft steile schilddaken en kozijnen met zesruits vensters in het voorhuis. Het nieuwere (19de-eeuwse) type heeft zadeldaken met houten bovenstukken in de topgevels. Opmerkelijk bij dit type is de symmetrische indeling van voor- en achtergevel. De dakhelling van deze boerderijen ligt doorgaans tussen de 45 en 55 graden.

Begrenzing van het te beschermen gebied

Bij het beschermde dorpsgezicht Rheeze ligt het accent op de samenhangende onderdelen van de historisch ruimtelijke structuur van het dorp en de daarin gelegen bebouwing. Daarbij wordt vooral de aandacht gevestigd op het brinkdorp-karakter, het patroon van wegen en bebouwing, de afwisseling in de opeenvolging van ruimten, de historische bebouwing en de ligging van het dorp in het es- en beekdallandschap.

De begrenzing van het beschermde gebied wordt gevormd door de begrenzing van het beschermde gebied wordt gevormd door de grenzen van de voor de structuur en het gezicht van het dorp belangrijke elementen. Hoewel de relatie tussen het dorp en het omringende landschap van groot belang wordt geacht, is de begrenzing van het gezicht uit praktische overweging dicht bij het dorp gelegd en wel zo veel mogelijk over de achtergrenzen van de bebouwde percelen langs de Rheezerweg en de brink. Aan de zuidkant volgt de grens de lijn van de oude (inmiddels verdwenen) route naar Ommen en vervolgens een gedeelte van de Marsweg achter de zuidelijke bebouwing van de brink. Aan de west- en noordkant volgt de grens respectievelijk de Peppelweg, de Ringweg en omsluit de percelen ten oosten van de aansluiting tussen de Ringweg en de Rheezerweg.

De begrenzing van het beschermde dorpsgezicht is weergegeven op bijgevoegde kaart, nummer 330.

Rechtsgevolg aanwijzing

Ter effectivering van de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht moet ingevolge artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening een bestemmingsplan worden ontwikkeld. De toelichting op de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht kan daarbij wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen.

Doel van de aanwijzing is, de karakteristieke met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de verdere

ontwikkelingen binnen het gebied.

De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Geraadpleegde literatuur:

Aa, A.J. van der
Aardrijkskundig woordenboek der
Nederlanden. Gorinchem 1847.

Bouwer, K.
'Het Drentse esdorp'. Geografisch
Tijdschrift, nieuwe reeks IX (1975),
nr. 4, 297-309.

Brinkenboek
Een verkenning van de brinken in
Drenthe.
Werkgroep Brinken. Assen, 1981.

Buter, A.
Dorpen en stadjes in Twente. Zwolle,
1982.

*B.H. Slicher van Bath, G.D. van der
Heide, C.C.W.J. Hijzeler, A.C.F.
Koch e.a. (red.)*
Geschiedenis van Overijssel. Deven-
ter, 1970

Heringa, J.
De Buurschap en haar Marke.
Drentse Historische studiën V.
Assen, 1982.

Kuile, E.H. ter
De Nederlandse monumenten van
geschiedenis en kunst. Geïllustreerde
Beschrijving deel IV, provincie
Overijssel: Noord- en Oost-Salland.
's-Gravenhage, 1974.

Olde Meierink, L.H.M.
'Ontstaan en ontwikkeling landelijke
nederzettingen in Twente'. In:
Jaarboek Twente (1981) 66-85.

Slicher van Bath B.H.
Een samenleving onder spanning.
Geschiedenis van het platteland van
Overijssel. Zwolle, 1967.

Vervloet, J.A.J.
Inleiding tot de Historische Geografie
van de Nederlandse cultuurland-
schappen. Wageningen, 1984.

Colofon:

Uitgave van de Rijksdienst voor de
Monumentenzorg, Zeist.

Historisch-geografisch onderzoek:
Drs. J.J. de Haas, Breda.

Stedebouwkundig onderzoek:
Rijksdienst voor de Monumentenzorg,
Zeist.

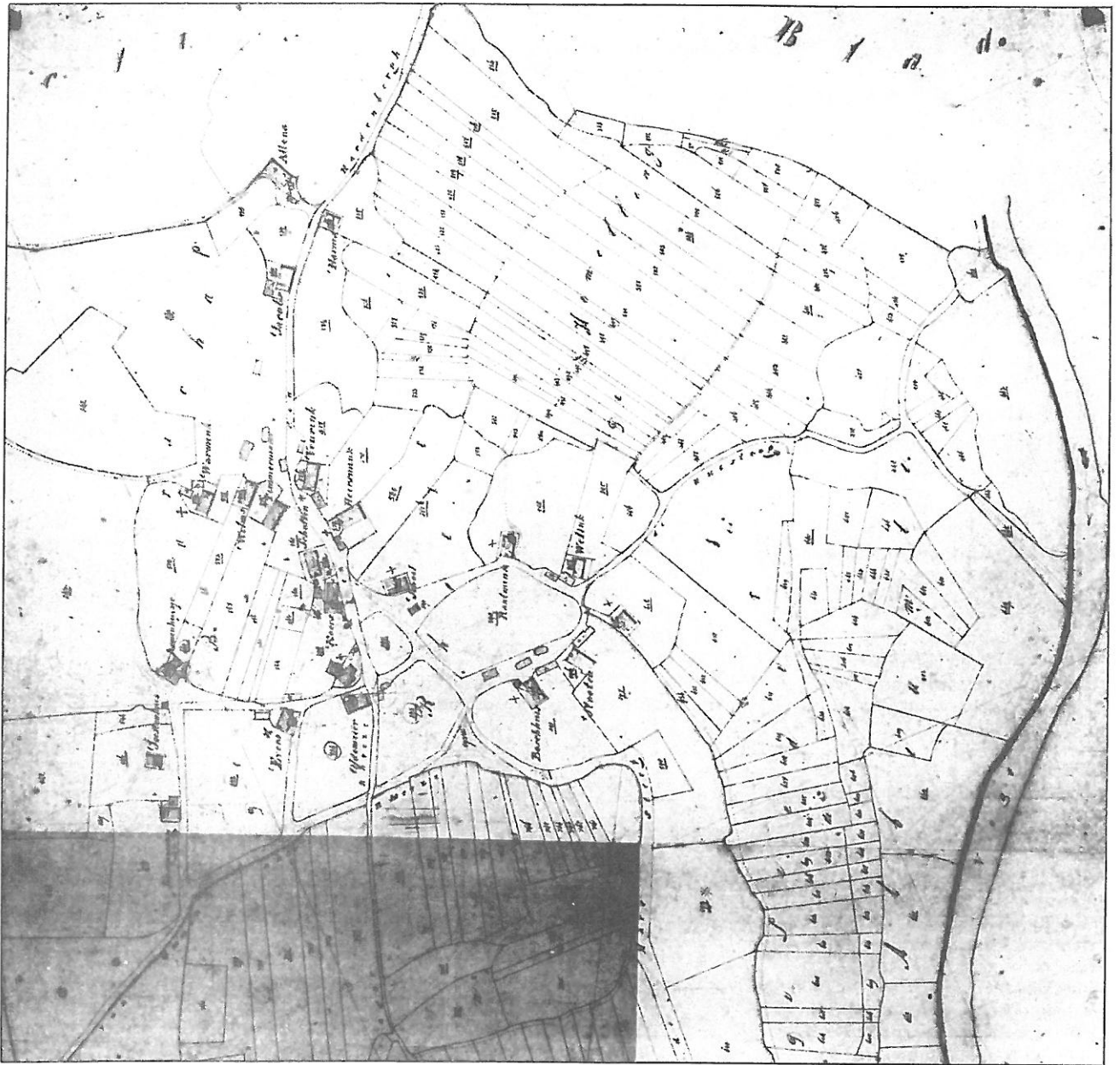
Foto's:
Dienst van het Kadaster en de
Openbare Registers, Apeldoorn (afb.
1);
Rijksdienst voor de Monumentenzorg,
Zeist (afb. 2, 3);
Topografische Dienst, Emmen
(omslag).

Kaart:
Studio Ineke van der Burg, Bilthoven.

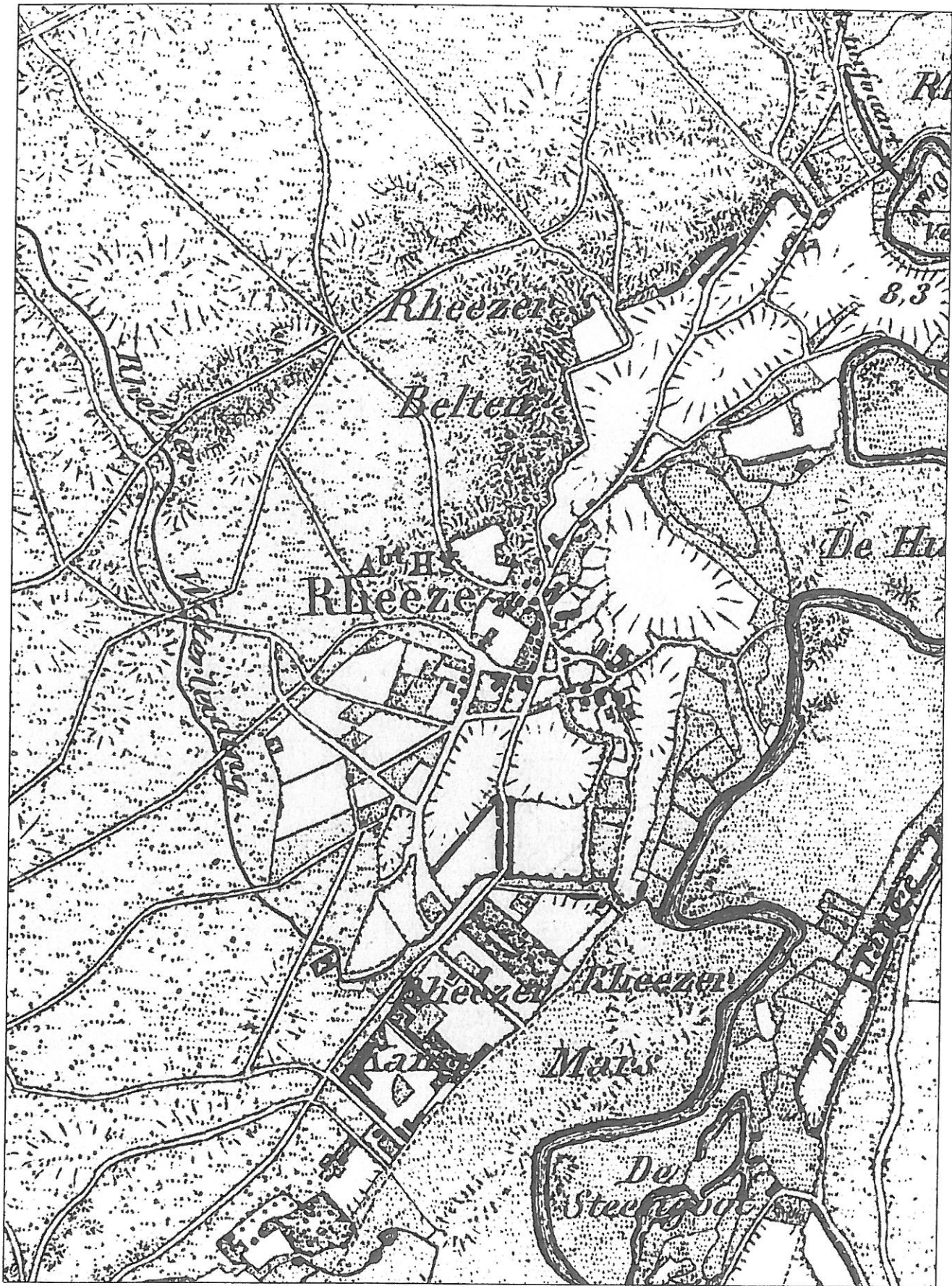
Verkoopprijs f 10,-.
Deze publikatie is schriftelijk of
telefonisch te bestellen bij het
Distributiecentrum DOP
Postbus 20014
2500 EA 's-Gravenhage.
Telefoon: 070-78 98 80.
Onder vermelding van bestelnummer
of ISBN 90 346 1227 9.

Druk:
Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage.

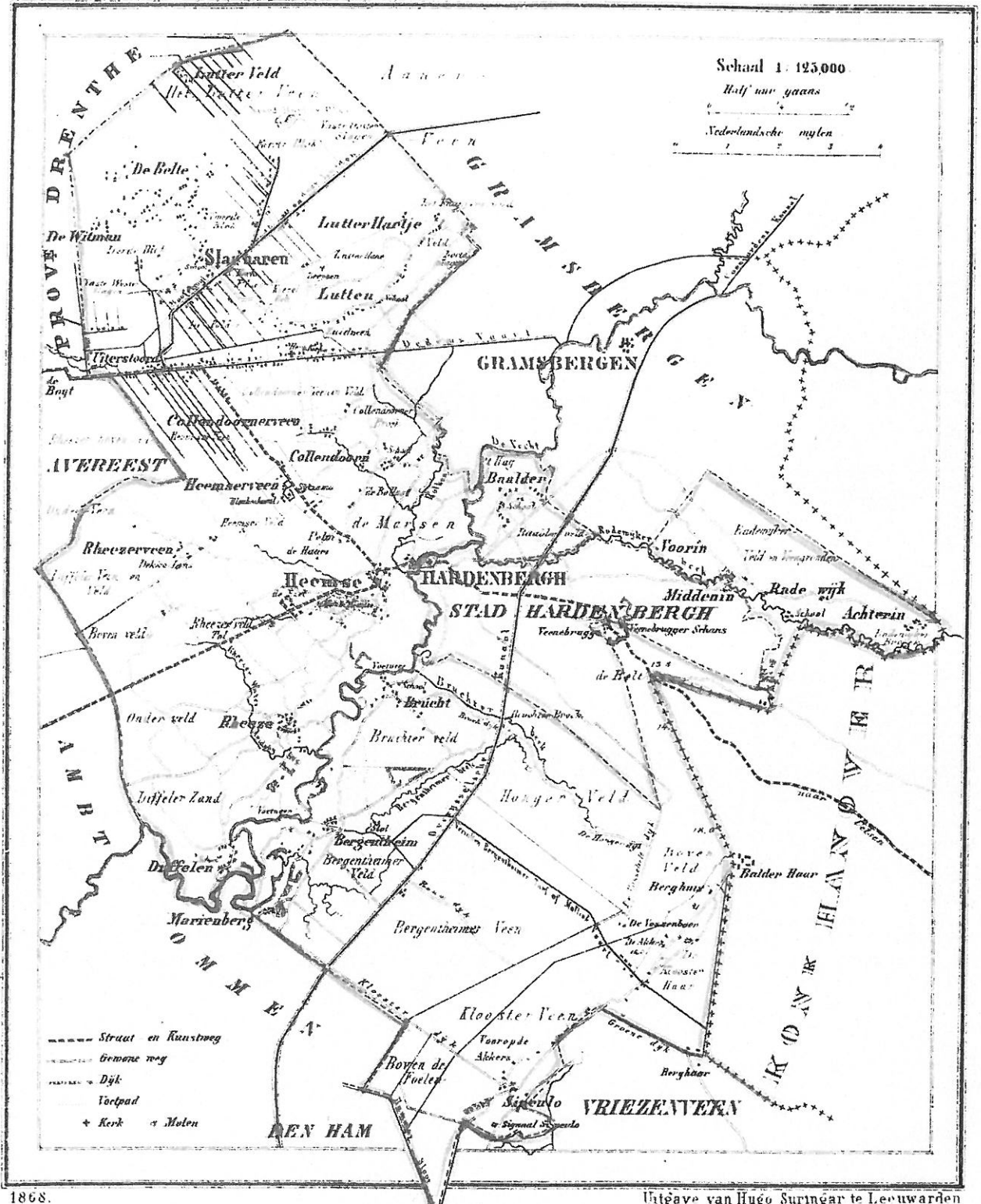
Fotobijlage

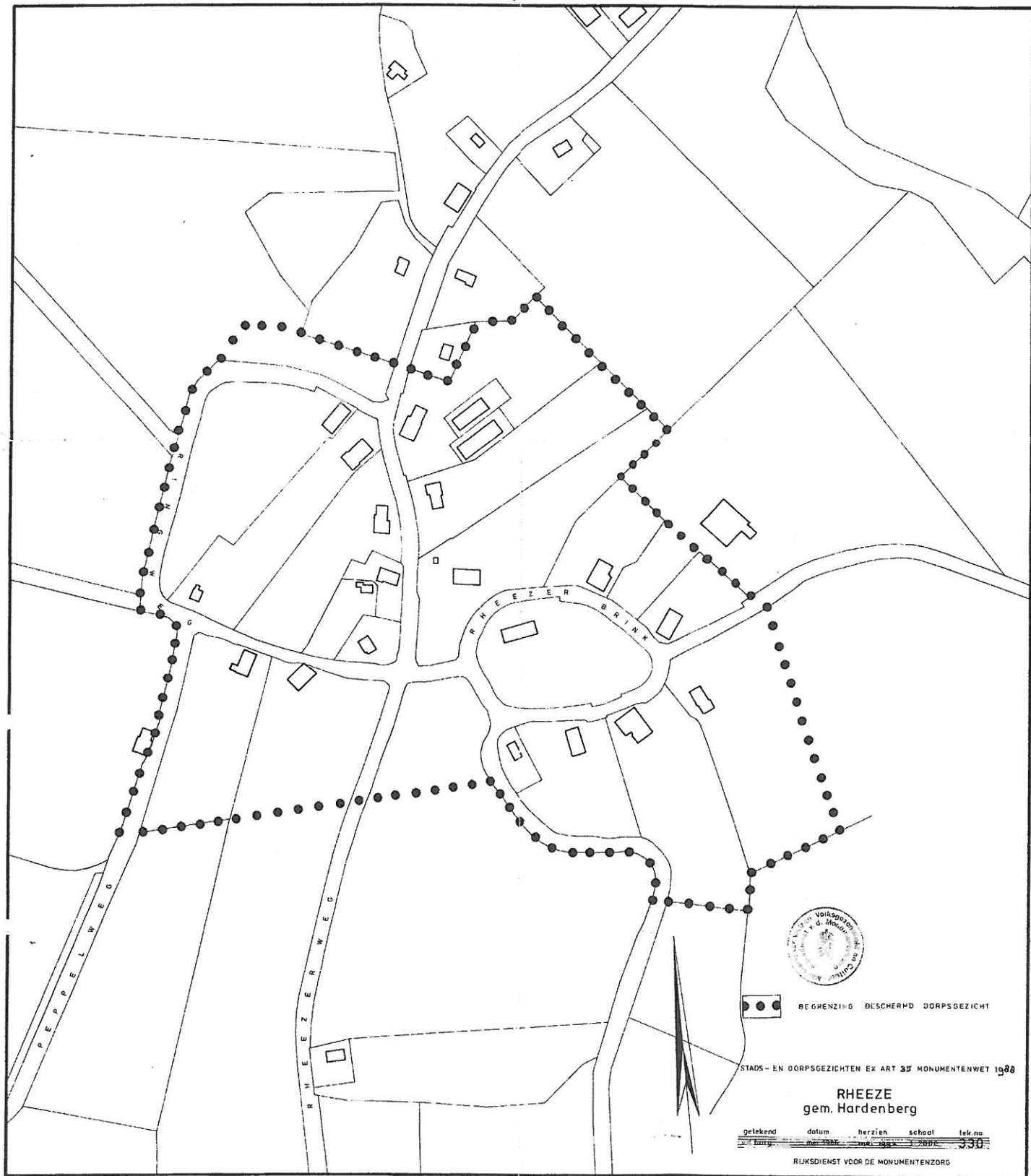
Afb. 1. Kadastraal Minuutplan gemeente Ambt Hardenberg, 1824, fragment.

Afb. 2. Topographische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, 1973 (facsimile herdruk van 1851), blad 22, fragment.

Afb. 3. J. Kuyper, Gemeente-atlas van Nederland, 1868, provincie Overijssel, gemeente Ambt Hardenberg.

*Stephanusplein 1
Postbus 500
7770 BA Hardenberg*

*Tel.: 14 0523
www.hardenberg.nl*